Бүхы оронуудай пролетаринар, нэ[гэдэгты!]

БУРЯАД ҮНЭ[Н]

БУРЯАДАЙ ССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ БОЛОН КПСС-эй БУРЯАДАЙ РЕСПУБЛИКАНСКА КОМИТЕДЭЙ ОРГАН

[...]ай 1921 оной [...] 21-hээ гарана. | № 298 (18621) | 1990 оной декабриин 28, пятница | Сэн 3 мүн.

[illegible]

Совет Социалис Республиканудай Союзай Арадай депутадуудай съездын Тогтоол

[ОРО]Н ДОТОРХИ БАЙДАЛ БОЛОН СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКА, ПОЛИТИЧЕСКЭ ТАЛААР ТОХЁОЛДОҺОН ДОРОЙТОЛГЫЕ ДАБАХА ХЭМЖЭЭНҮҮД ТУХАЙ

[illegible] ...ошолно. Элүүрые эрдэм hургуули, ...хоролдошье до-... ...энжэнүүд бии бо-... журам hуларна, ...лой болон оршон ...логическа байдал ...дэhэ яhатанай хоо- ...илсаан тон аюул- ...адажа байна. Со- республиканудай ...нуудай дунда хар- ... бии боложо, засагай хуулита ...дхэхы органуудай ...да бэе бэеэ ойл- ...ябадал улам ехэ ...тэжэ олон үндэhэ- ...зет гүрэнэй ажа- аюултай байдал ...дана.

...далай тохёолдоод ...озые демократи- ...шэнэдхэн бай- ...зониие социальна ...алхатай хамта, тү- ...хээндэ экономико ...улха үндэhэн дээ- ...харилсаанда оро- ...гүйсэдхэхы орга- ...үрэтэйгөөр хүдэл- ...тоохо тушаа хой- ... комплексно ...е абаха шухала ...оолоно.

...Союзай арадуу- ...роной хуби заяа- ...hэдынгөө харюу- ... ойлгожо, СССР- ...путадуудай съезд ...оно:

...кануудай бэеэ ...алые мэдэрhэнэй ..., эдэ асуудалнуу- ... хуулиин дээдэ ...э хараада абажа, ажалые тэдэнэй ... Союзай мэдэл- ... үгэхэ байhан ...союзна хэлсээндэ ...Үндэ гар табиха ... түргэдхэхэ гэжэ ...езидентдэ, рес- ...хүтэлбэрилэгшэд- ...на. Союзна хэл- ...гдатар СССР-эй ... мүн өөрынгөө [illegible]

...hүүл болотор хэлсээ баталха шухала. «Хэлсээ баталха аргагүй гансал үндэhэн юун байхаб гэхэдэ хэрэглэгшэдэй өөhэдынь арсалга байха ёhотой.

1991 оной айхабтар орёо бэрхэтэй эрхэ байдалда энэ шиидхэбэриин заатагүй дүүргэгдэхэ ёhотой байhаниие хараада абажа, СССР-эй Правительство, республиканудай правительстванууд энээндэ үндэhэлэн ажалаа ябуулха болоно.

4. Эдеэ хоолой зүйлнүүдые, арадай хэрэглэмжын эд товар, тэрэшэлэн тэрэниие үйлэдбэрилгэдэ хэрэгтэй материальна нөөсэнүүдые ороной бүхы газар дээгүүр hаадгүйгөөр зөөхэ, эдеэ хоол болон хүдөө ажахын түүхэй эд үгэхэ 1991 оной даабаринуудые дүүргэхэ бүхы эрхэ байдал бии болгохо гэжэ республиканудай хүтэлбэрилэгшэдтэ, арадай депутадуудай нютагуудай Соведүүдтэ даалгагдана.

5. СССР-эй Президент республиканудтай хамта 1991 ондо мүнгэнэй-урыhаламжын, финансова гуримые тогтонижоруулха тодорхой хэмжээнүүдые бэелүүлхэ, саарhан мүнгэнэй үнэ сэнгэй уналгые бага болгохо, түхэригые бэхижүүлхэ, ажалай хэмжээнэй, хэрэглэмжын хойноhоо шанга хиналта тогтоохо, бюджедэй гаргашануудые хороохо, тэрэ тоодо дотаци үгэлгын хэмжээе эрид бага болгохо, үнэ сэн тогтоолгын ниитэ политикын үндэhөөр юумэнэй үнэ сэнгые тааруу болгохо талаар гүрэнэй хиналтые, үргэлжэлүүлхэ зэргэтэй.

6. СССР-эй Президент республиканудтай хамта социальна байдалые, тэрэ тоодо хүн зониие ажалаар хангалгые, ажалда дурлалгые шангадхаха, хэрэглэлгын эгээл доодо захын бюджедые тодорхойлхо, розничо үнэ сэнгэй дээшэлhэнтэй дашарамдуулан, олзын индексаци хэхэ, элүүрые хамгаалгын, арадай эрдэмэй, со- [illegible]

...дые гүрэнэй зүгhөө дэмжэхэ тушаа онсо анхарал хандуулха шухала.

7. СССР-эй Президент республиканудтай хамта 1991 оной мартын 1 болотор байгаали хамгаалха талаар хамтаараа шиидхэхэ хойшолуулашагүй асуудалнуудаар, тэрэ тоодо экологическа аюултай байдалай хойшолонгүй усадхаха, тэрэниие hэргылхэ хэмжээнүүд тушаа саг зуурын хэлсээ зохёожо баталха.

8. Засагай гүйсэдхэхы дээдын органуудай бүридэлые хубилгаха тухай СССР-эй Президентын дурадхалые гол түлэб дэмжэхэ зуураа, хүтэлбэрилгын дээрэhээ доро хүрэтэрхи бүхы шатануудта нэгэн бүхэли, ашаг үрэтэй засагай гүйсэдхэхы гуримые тогтоохо зорилготойгоор республиканудай Верховно Соведүүдтэй хэлсэжэ, «СССР-тэ нютагуудай өөhэдөө хүтэлбэрилгын, нютагуудай ажахы эрхилэлгын ниитэ үндэhэн тухай» СССР-эй Хуулиин дүримүүдтэ нэмэлтэ оруулха гэжэ СССР-эй Верховно Соведэй ээлжээтэ сессидэ съезд даалгана.

9. Дэлгүүрэй инфраструктура бии болгохо тушаа тодорхой эрид хэмжээнүүдые 1991 ондо бэелүүлхэ хэрэгтэй. Юумые гүрэнэй бэшэ болгохо, предприятинуудые үмсын болгохо, монополизмые болюулха, промышленна болон оюун бодолой зөөринүүдые хамгаалха, ашаг олзо оруулагшадай, хэрэглэгшэдэй эрхые хамгаалха хуулинуудай актнуудые ээлжээтэ сессинүүд дээрэ абаха гэжэ СССР-эй болон республиканудай Верховно Соведүүдтэ дурадхагдана.

СССР-эй Президент гүрэнэй зөөриин фонд тухай дүрим баталха ёhотой.

СССР-эй Правительство гүрэнэй предприятинуудые дэлгүүрэй гуримда оруулха эрхэ байдал бии болгоходоо, зөө- [illegible]

...хай СССР-эй Правительствын элидхэлые ээлжээтэ сесси дээрэ шагнаха гэжэ СССР-эй Верховно Советдэ даалгаха.

10. ССР Союзай, республиканудай, предприятинуудай талые харалсажа, СССР-эй Президент республиканудтай хамта 1991 оной валютна политикада хубилалта оруулха ёhотой.

СССР-эй Верховно Совет 1991 оной гадаадын үри шэриин лимит тогтоожо, удаадахи жэлнүүдтэ союзна бюджет зүбшэн хэлсэлгэдэ оруулха.

Республиканудай, предприятинуудай гадаадын экономическа ажал ябуулгада таарамжатай эрхэ байдал бии болгохо, харин гүрэнүүдэй мүнгэ зөөриин сэхэ hомололгые хүгжөөхэ тушаа шэглүүлэгдэhэн хуулиин актнуудые абаха, тиихэдээ ороной экономикын тала хаража, шэнэ технологи, түрүү дүй дүршэл, хүтэлбэрилгын түрүү онол аргануудые нэбтэрүүлхэ, валютна хэрэгые таарулан гуримшуулха, хилын саанахи партнернуудтай түлбэриин харилсаанай гуримые бэхижүүлхэ талые харалсаха ёhотой.

11. СССР-эй Правительство сэрэгэй үйлэдбэриие хубилгаха тухай хуулиин проектые зохёожо, ээлжээтэ сесси дээрэ харагдахаар СССР-эй Верховно Советдэ оруулха. Ороной бэеэ хамгаалха хүсые тааруу зохид соонь үлөөгөөд, сэрэгэй үйлэдбэриие ондоо шэглэлтэй болгожо, оборонын гаргашануудые нэгэ мүhэн хороохстоёо хамта, арадай ажахын болон хүн зоной хэрэглэмжые хүсэд дүүрэнээр хангаха арга олгохо. Сэрэгэй реформын проектые 1991 ондо зохёожо, СССР-эй Верховно Советдэ дамжуулха.

12. Республиканудай Вер- [illegible]

...тэнь олгогдоhон эрхын ёhоор бүхы шухала хэмжээ абаха байна.

13. СССР-эй Верховно Совет, республиканудай Верховно Соведүүд 1991 ондо сүүдүүдэй-эрхэнүүдэй реформо үнгэргэхэ, эрхэ хамгаалгын органуудай ажал ябуулгые ашаг үрэ ехэтэй болгохо хуулинуудые зохёожо, баталха.

Экономическа саботажтай, юумэ үбэршэлгэ, хулгайлгатай, эдилгэ абадаг, хонжоо наймаа хэдэг ябадалтай тэмсэхэ зорилготойгоор СССР-эй Правительство 1991 оной мартын 1 болотор тусхай программа зохёожо, эрхэ хамгаалгын органуудай тодорхой хүдэлмэрилэгшэдhээ томилогдоhон хүнүүдэй сэхэ ударидалга доро тэрэниие бэелүүлхэ хэмжээнүүдые абаха. Хүнүүдтэ, эрхэтэдэй зөөридэ хоро хүргэдэг гэмтэ ябадалтай эрид шангаар тэмсэхэ гэжэ эрхэ хамгаалгын органуудта даалгагдана. Дороhоо үдэжэ ябаhан зоной дунда гэмтэ ябадал гаргалгые hэргылхэ, сараха хүдэлмэридэ онсо анхарал хандуулха шухала.

Гэмтэ ябадалтай тэмсэхэ тушаа табигдаhан тодорхой программые хүтэлбэрилэгшэд хэhэн ажал тухайгаа СССР-эй Верховно Соведэй ээлжээтэ сессидэ элидхэхэ юм.

Ороной хүшэр бэрхэтэй байдалда ороод байhан энэ үедэ эгээл ехэ харюусалгатай, бэеэ баринги байял, элдэб жэжэбожо, эндэ тэндэhээ халдаhан юумые хажуу тээшэнь хаяжа, доройтолгын байдалhаа гарахын тула хүсэлэл оролдолгоёо нэгэдхэел гэжэ уряалан, бүхы эрхэтэдтэ, хубилган шэнэдхэлгын тала баридаг политическэ бүхы партинуудта, хүдэлөөнүүдтэ, арадай депутадуудай бүхы Соведүүдтэ съезд хандана.

СССР-эй Верховно Соведэй Түрүүлэгшэ А. ЛУКЬЯНОВ.

Москва, Кремль.
1990 оной декабриин 24.

СССР-эй Арадай депутадуудай IV съезд

ОРОНОЙ, АРАДАЙ БАЙДАЛ УЯЛГАЛНА

[illegible] ...микын бусад ... бэелүүлэгдэхэ зэргэтэй бүхы юумые хабаадуулhан хүдэлмэриин ехэ, тусхай программа болоно. Эдеэ хоолоор хангалгын хэмжээн мүнөө жэлэйхиhээ бага бэшэ байха. Ушар байдалай гэмгүй hайн байбал, газарай харилсаануудай талаар, мүн аграрна секторэй хүдэлмэрилэгшэдые материальна талаар урмашуулгые hайжаруулха талаар хараалагдаhан хэмжээнүүдэй бэелүүлэгдэбэл, бүри hайн дүнгүүдшье түйлагдажа магадгүй.

Хүдөө нютагуудтахи экономическа харилсаануудые хубилгаха, социальна программые бэелүүлхэ талаар хэмжээнүүдые бэелүүлгэтэй холбоотой бүлэг асуудалнууд хараалагдаа. 1991 ондо нөөсэнүүдээр хангаха талаар гүрэнэй захилые байhан зандань үлөөхэ шиидхэбэри абтаа. Ехэ хэмжээнэй хүдэлмэри хэгдэхэ гэжэ сэхэ хэлэхэ хэрэгтэй. Энээниие бүхы оромнай хэхэ уялгатай, гэжэ тэрэ хэлэнэ.

Ниитэ союзна жасада продукци оруулха тухай, республиканудай хоорондохи андалдаан тухай асуудалаар гол түлэб нэгэн hаналтай болообди. Эдэ тон шухала захилнуудые дүүргэхын түлөө бүхы хүнүүд журамтай, харюусалгатай байха ёhотой гэhэн хамтын hанамжа хэлэгдээ. Хэлсэгдэhэн зүйлнүүдые бэелүүлхэ талаар хүдэлжэ эхилхэ хэрэгтэй.

1991 оной экономическа хэлсээн тухай бүхы дээрэнь хэлэхэдэ, нэн түрүүн ажахын талаар холбоо барисаанда, тэдэнэй түлөө харюусалгада хабаатай асуудалнуудай ехэхэн хубинь зүбшэгдөө гээшэ. Хэлсээнүүдые баталалгын хэмжээн 77 процентдэ хүргэгдөө гэжэ үсэгэлдэр тэмдэглэгдээ hэн. Энэ талаар дутуу дундануудшье бии. Тэдэниие баhал хаража үзөөбди.

Зүблөөн дээрэ ороной бюджедэй, финансова байдалай асуудалнуудые, энэ талаар абтаха хэмжээнүүдые зүбшэн хэлсэлгэ 4-hөө үлүүтэй час соо болоhон зүблөөнэй ехэхэн хубиие эзэлээ гэжэ хэлэхэ ёhотойб. Энэ хүдэлмэриие түгэсхэхэ комисси байгуулха хэрэгтэй гэжэ шанга үгэ буляалдаанай hүүлдэ депутадууд шиидхэhэн байна. Республиканудай бүхы түлөөлэгшэдэй хабаадалгатайгаар финансын министр Павловай хүтэлбэри доро иимэ бүлэг байгуулагдаа. Хоёр үдэртэ энэ хүдэлмэри хэгдэхэ ёhотой.

[illegible]

...хүшэр хүндэ байдал тухай мэдээсэhэн бэшэгүүд болон телеграммманууд олоор ороно. Зарим баримтануудые найруулhан бэшэг яаралтай хэмжээнүүдые абахын тула СССР-эй Верховно Советдэ секретариат дамжуулаа hэн гэжэ тэрэ хэлэбэ.

Микрофонhоо үгэ хэлэхэдээ, орон соо тохёолдоhон байдалда, доройтоhон экономикодо депутат **А. М. Крышкин** парламентаринуудай анхаралые хандуулба.

Сэрэгэй алба хаагшадые ба тэдэнэй үхибүүдые хашаха хабшаха баримтануудые тайлбарилха гүйлтатайгаар Латвиин хүтэлбэрилэгшэдтэ Московско областиин арадай бүлэг депутадуудай хандаhан дээрэhээ республикын Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо **И. О. Бишер** харюусаба. 1990 оной майн 4-дэ «Республикын гүрэнэй дулдыданги бэшэ байдалые hэргээхэ тухай декларации» Латвиин Верховно Совет абаа hэн. Тэрэнэй hүүлээр Латвиин хуушанай үзэл баримталдаг хүсэнүүд Конституциин үндэhөөр бүридхэгдэhэн хүтэлбэриин зургаануудые болюулха, засаг гартаа абаха hэдэлгэ гаргана гэжэ тэрэ хэлэбэ. Энээнэй тулада арад зониие абаралгын комитедүүд байгуулагданхай. Парламентые ба правительствые тарааха, онсо байдал соносхохо, президентскэ хүтэлбэри тогтоохо эрилтэ тэдэнэр табидаг.

Латвиин правительство СССР-эй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдтэй зүришэлдэхэ гэдэггүй, республикын газар дээрэ СССР-эй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдтэй холбоотой бүхы асуудалнуудые хөөрэлдөөнэй гуримаар шиидхэхые СССР-эй хүтэлбэрилэгшэдтэ нэгэтэ бэшэ дурадхаа hэн гэжэ депутат мэдүүлбэ. Иимэ хөөрэлдөөнэй үедэ сэрэгэй хүтэлбэрилэгшэдые hонирхуулhан бүхы асуудалнуудые хаража үзэхээр, таарамжатай шиидхэбэри абахаар бэлэмди гэжэ депутат мэдүүлбэ.

Зүгөөр республикын Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшын иимэ тайлбари ондо ондоогоор угтагдаа.

Зүбшэн хэлсэгдэжэ байгаа асуудалтай холбоотой ушар байдалые байра дээрэнь шалгажа үзэхын тула арадай бүлэг депутадуудые Прибалтикын республиканудта эльгээхыень СССР-эй Верховно Соведэй Национальностьнуудай [illegible] политикын ... хоорондын [illegible]

СССР-эй Верховно Соведэй бүридэлые шэнэлхэ (hэлгэхэ) тухай зүблэхэ зүйлэй удаадахи асуудалые съезд зүбшэн хэлсэжэ эхилнэ. СССР-эй Верховно Соведэй Союзай Соведэй Түрүүлэгшэ **И. Д. Лаптев** элидхэл хэбэ. Тэрэ депутадуудай асуудалнуудта харюусаа.

Үглөөнэй заседани дээрэ бүлэгүүдые бүридхэлгэ үргэлжэлүүлэгдээ. «Эсэгэ орон» гэhэн бүлэгтэ орохоёо 124 депутат мэдүүлгэ үгөө. «Сэрэгэй реформо эрид шууд үнгэргэхын түлөө» бүлэгтэ—50, «Арадай элүүр энхые хамгаалхын түлөө»—82, «Эрдэм мэдэсэ» гэhэн бүлэгтэ 56 депутат бэшүүлээ.

Үглөөнэй заседани дээрэ СССР-эй Конституцида оруулагдаха хубилалтанууд болон нэмэлтэнүүд тухай баталан абтаhан Хууляар СССР-эй вице-президентын тушаал бии болгогдоо гээшэ гэжэ үдэшын заседаниин эхиндэ түрүүлэгшээр hуугша hануулба. Баталан абтаhан сагhаа эхилжэ тус Хуулиин хүсэндөө ороhон дээрэhээ СССР-эй вице-президентые hунгаха тухай асуудал съездын зүблэхэ зүйлдэ нэмэжэ оруулхые дурадхагдаба. Депутадууд энэ дурадхалые баталхын түлөө дуугаа үгэбэ.

СССР-эй вице-президентые hунгаха тухай асуудал съезд зүбшэжэ эхилнэ.

СССР-эй Президент **М. С. Горбачёв** депутат Г. И. Янаевые энэ тушаалда дурадхаба. Энэ хүмнай дүй дүршэлтэй политик, бата хараа бодолтой хүн, хубилган шэнэдхэлгын хэрэгые эдэбхитэйгээр баримталдаг ба тэрээндэ хабаададаг, ороной дотоодын ба гадаадын политикые бэелүүлгэтэй холбоотой ехэ асуудалнуудые амжалтатайгаар шиидхэхэ арагатай хүн гэжэ М. С. Горбачёв хэлэбэ.

Депутадууд **С. Н. Хаджиевай, Р. А. Медведевэй, А. В. Минжуренкын, В. К. Чернягай, Л. И. Сандулягай** болон бусадай дурадхагдаhан кандидатурaap табиhан асуудалнуудта СССР-эй Президент харюусаба.

Г. И. Янаевта үгэ үгтэнэ. Манай обществодо революционно шэнжэтэй хубилалтануудые үнгэргэхэ хэрэгтэй байhанда батаар этигэдэгби. Тиимэhээ анханhаа хойшо хубилган шэнэдхэлгые үнгэргэхэ талаар Горбачёвой хараа шугамые дэмжээ hэм гэжэ тэрэ хэлэнэ.

Хубилган шэнэдхэлгын эгээл хүшэр, харюусалгатай шата хүрэжэ ерээ. Манай обществын демократическа ба патриотическа бүхы түрүү хүсэнүүдэй аша туhада хүдэлдэг Президентын политикые бүхы хэмжээгээр дэмжэхэ ёhотойб гэжэ бодоноб.

Арадай депутадуудай асуудалнуудта Г. И. Янаевай харюусаhанай hүүлдэ дурадхагдаhан кандидатурые зүбшэн хэлсэлгэ эхилбэ.

Дуугаа үгэлгөөр энэ дурадхал дэмжэгдээ. Съездын баталhан тоололгын комисси хүдэлжэ эхилнэ.

Саашань съезд дээрэ СССР-эй Верховно Соведэй бүридэлые шэнэлхэ (hэлгэхэ) асуудалаар үгэ буляалдаан эхилнэ. Хүнүүдэй үгэhэн мэдүүлгэнүүдээр СССР-эй Верховно Соведэй бүридэлhөө депутадуудай гараха тухай шиидхэбэри баталан абажа эхилнэ.

Үсэгэлдэр съезд хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлбэ.

(ТАСС).

ЖЭЭЛЭЙ ЦЕХ СОО

Репортаж

[illegible]

М. НАМЖИЛОВ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: [illegible]

Авторай фото.
Загарайн район.

Н. И. РЫЖКОВ ИНФАРКТААР ҮБДЭБЭ

МОСКВА. (ТАСС). Үнгэрhэн hүни Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. И. Рыжков инфарктаар үбдэбэ гэжэ декабриин 26-да СССР-эй Арадай депутадуудай съездын үглөөнэй заседани дээрэ М. С. Горбачев мэдээсээ hэн. Тэрэнэй ами наhанда аюул тохёолдохоёо болёо. [illegible]

...лгэ—эгээл шухала зорилго

А
АШАЯА ХА[illegible]УУЛНА

Ононой совхозой hаяын намтар яhала hонин юм. 1976—77 онуудта «Россия» колхозой үгы болгогдоходо тэрэнэй үндэhэ hуури дээрэ мал шахажа таргалуулха «Ононский» гэжэ совхоз байгуулагдаа hэн. Урданайнь «Россия» колхоз хэды доройтоhоншье hаа, районой хамтын жасада hү, ноохо, мяха, таряа шадал соогоо оруулдаг томохон ажахы байгаа. Тиин совхоз болоходоо, өөрын мэдэлэй нэгэл отара хонитой, нэгэ hүрэг үхэртэй байhан юм. 1986 онhоо дахяад ажахы боложо, хүл дээрээ үндыжэ эхилээ hэн. Мүнөө Ононой совхоз 20 мянган хонитой, 2323 үхэр малтай үбэлжэлгэдэ ороод байна. Энэ жэлэйнь олзо 2 миллион 200 мянган түхэригэй болохоор хараалагдана.

— Бидэ мүнөө жэл ноохо тушааха түсэбөө 109 процент дүүргээбди. Хонин бүхэнhөө 3,6 килограмм ноохо хайшалжа абаhан байнабди. Мяха худалдаха жэлэй түсэб дүүрээ. hү худалдаха түсэбнай дүүргэгдэнгүй байжа магад. Шалтагааниинь хадаа, энэ продукциин түсэб дээрэhээ эрид дээшэлүүлжэрхиhэн байна. Нёдондо 210 тонно байhан hаа, мүнөө 300 тонно болошоо. Харин hаадаг үнеэднай тэрэл зандаа ааб даа,— гэжэ совхозой директор Александр Дабаев хөөрэнэ.

Энэ хүн районой ажахын хүтэлбэрилэгшэд соохоо тон залуу мэргэжэлтэ юм. 1977 ондо Благовещенскын хүдөө ажахын дээдэ hургуули дүүргээд, долоон жэл тухай түрэл «Новая Заря» hууриндаа ветеринараар хүдэлөөд, хоёр жэл соо районой АПО-до хүдэлөөд, декабрь hараhаа энэ совхозой директорээр томилогдоо hэн. Энэмнай богонихон болзор ааб даа. Гэбэшье энэ үедэ ажахы, бүхы район, гүрэн соомнай тон ехэ хубилалтанууд болоно ха юм. Энээгээр болохо болоо hаа, залуу директорэй түрүүшын жэл хүндэхэн эрхэ байдалда үнгэрөө.

Нэн түрүүн гүрэндэ тушааhан малай түлөө нэмэлтэ (дотаци) үгтэхэеэ болижо, урданайхида орходоо хохидолтой болоhон байна. Гэбэшье Александр Бальчинович урмаа хухараагүй.

— Дотаци гээшэмнай нэгэл үдэрэй «нюурай мэхэбшэ» гээшэ ааб даа. Бидэ, хүдөө ажахынхид өөhэдынгөө тэжээhэн малай, ургуулhан ургасынгаа бодото сэнгыень тухайлаа аабзабди. Гүрэн тэрэниие саг соонь зүб мүртэнь оруулха ёhотой байгаа. Дэлгүүрэй харилсаанай дэлгэрхэдэ, бүхы юумэн өөрынгөө hууринда ороходо гэжэ найдананабди,— гэжэ Александр Дабаев хэлэнэ.

Дээдэ Саhашада гансал энээндэ найдаад байна бэшэ, харин мүнөөнhөө ажалаа, ажахыгаа hэргээжэ, дэлгүүрэй байдалда шэлжэрэн орохоор бэлдэжэ байна гэхэдэ алдуугүй. Мүнөө жэлдэ яhала элбэг тэжээлтэй, hайн ургаса абанхай. Анхан гүрэнhөө үрэhэнэй, тэжээлэй таряа эрихэ баатай байhан hаа, мүнөө өөhэдынгөө хүсөөр байдаг болонхой. Энэ жэл 3500 гектар таряаланай гектар бүхэнhөө 10 шахуу центнер ороохо сохижо суглуулаа. Иигээд байхадаа малайшье тэжээлтэй, ерэхэ хабарай тарилгада хэрэглэхэ үрэhэтэй гээшэ. Тэрэнэй хажуугаар ажахыда 2109 тонно үбhэн бэлэдхэгдэнхэй, 604 тонно зеленко hүрилэгдэнхэй, 2250 тонно сенаж, 442 тонно силос дарагданхай. Зунай хура бороогой гасаланда хэды оробошье, өөрынгөө хэрэглэмжые хааха хартаабха, ногоон эдеэ ургуулжа шадаа. Хуушанай 1970-дахи оной «Россия» колхоз байхадань, Дээдэ-Саhашада ябахада хүнүүд хамтынгаа ажахыда найдахаяа болишоhон, урмаа хухаранхай гэжэ hанахаар hэн. Мүнөө бүхы хүн зон хүсэл эрмэлзэлтэй ажалаараа урмашанги байгаа бэлэй.

— Энэ хадаа манай тон ехэ түйлалта гээшэ. Хонишод малшадые абаад үзэе. Мүнөө ядахаяа болинхойбди. Урдань hууриhаа ээлжээгээр ябажа, хонидоо вахтова аргаар адуулдаг байhан hаа, мүнөө иимэ байдал усадхагдаа,— гэжэ Дабаев урмашана. Бүри hая болотор совхоздо хонишод, малшад дуталдадаг hэн. Тиимэhээ энэ ажалда элдэб зониие томилдог байгаа. Нүхэн гэртэй, вагонууд соошье үбэлжэдэг хонишод, малшад олон hэн. Мүнөө хонишод, малшадай байдал эрид хубилаа. hууриин соохиhоо дутуугүй байшан гэрнүүд баригдана. Гараж, банитай хонишод үсөөн бэшэ. Малшанаар хүдэлхэ зон олон болоо. Тиимэhээ бэрхэ, ажалша, малда дүйтэй хүнүүд олошороо. Анхан зуун эхэ хониндоо зуун хурьга абаха хонишод эндэ үгы шахуу байhан юм. Мүнөө совхоз соо иимэ түйлалтаар хүниие гайхуулхагүйш. Жэшээнь, Александр Бодиев мүнөө жэл зуун эхэ хонин бүриhөө 115 хурьга тэнжээжэ, ажахыда тушаагаа. Энэ нүхэрнай жэл бүри hүрэгөө үбhэ тэжээлээр гүйсэд хангахын хажуугаар хабартаа үлэhыень совхоздоо худалдадаг юм. Намсалма Батожаргалова нёдондо зуун эхэ хонин бүриhөө 142 хурьга абажа, совхозойнгоо чемпион болоо hэн. Мүнөө жэл хүбүүнтэеэ хүдэлhэн Намсалма hагли хонидhоо хурьга олоор абажа, тобир hайнаар тэнжээгээ. Николай Дюкаревтан хэдэн жэлэй туршада зуутанай зэргэдэ гаранхай ябана. Үхэршэн Владимир Гомбоев жэл бүри эрхим дүн түйлажа суурхадаг. Эдэнэр совхозойнгоо туhаламжа хүлеэгээд hуудаггүй, бэеэ даагаад өөhэдыгөө гүйсэд хангадаг малшад юм.

— Иимээр ажалладаг хонишод, малшад совхозой бүхы гэшүүдэй 90 процентнь байха,— гэжэ бухгалтеридэ хэлээ hэн. Мүнөө дээрээ тон арендна харилсаагаар ажалладаг ганса хонишон бии байна.

Энэ Боролдой Батуров гээшэ Ажалай эмхидхэлэй шэнэ гуримууд нэн түрүүн газар, таряалан элдүүрилдэг коллективүүдэй дунда дэлгэрнэ. Владимир Старицынай арендна звено гектарай 20,4 центнер таряа ургуулжа, нютагайхидаа урмашуулаа hэн.

— Арендна коллективүүд олоhон олзынгоо 70 процентые салин болгожо абана. 15 процентыень совхоздо тушаадаг. Үшөө 15-ниинь звеногой жасада ородог юм. Энэ жасаhаа мүнгэ абажа, звено техникэ, ажалайнгаа хэрэгсэл шэнэлдэг. Хэн нэгэндээ гэршье барижа шадаха юм,—гэжэ Александр Бальчинов хөөрэнэ.

— Районой АПО таанадта хэр ехэ туhа хүргэнэ гээшэб? — гэhэн асуудалда Дабаев иигэжэ харюусана:

— Агросоюз, АПО-нуудай гарта мүнөө дээрээ бүхы жаса үгтэнхэй байна гээшэ ааб даа. Тиимэhээ үшөөл занаха, захирха дуратай байдаг. Үнэн дээрээ дэлгүүрэй экономикын шэлжэн ороходо ажалынь хубилхал байха. АПО гээшэ миниин hанахада, бүхы юумэ мэдэжэ байха ёhотой. Тиигээл hаа, хүдөө ажахыда туhатай, өөрыгөө тэжээжэ шадаха. Мүнөө тиимээр хүдэлжэ шаданагүй. Жэшээнь, АПО-гой хүдэлмэрилэгшэдэй салингай январь hараhаа нэмэхэдэнь ажахынуудта баhал иимэ хубилалта дурадхаа hэн. Бидэ салингаа ехэ болгоогүйбди. Удаань Шэтын Агросоюзhаа салин нэмэлгые хориhон захиралта ерээ hэн.

Мүнөө дээрэ захиран зонхилхо гурим ажахынуудта, хүдөө hууринуудта туhа хэхэhээ байха тушаа болохоёо hанана. Жэшээнь, районой капитальна барилгын зурганай түсэбөө малшадта мэдүүлэнгүй хубилгахадань, Дээдэ-Саhашын ажахы түмэр хоолойгүй үлэшоо. Энэл ушарhаа үхибүүдэй саадта дулаа үгэхэ түхеэрэлгэ заhагдаагүй бшуу. Совхозhоо жэл бүри 147 мянган түхэриг абадаг зурганиуудай туhа иимэрхүүл ха.

Ононой совхоз дэлгүүртэ орохоёо бэлдэжэ байна гэхэдэ алдуу болохогүй.

— Бидэ мүнөө мяха, hү, ноохоёо худалдаhаар лэ байна гээшэбди. Гэбэшье, мүнөө эдэ продукциимнай үнэ сэн тогтуурнгүй гээшэ. Дэлгүүрэй экономико шэнжэлхэ хэрэгтэй. Нэн түрүүн өөhэдыгөө бүхы юумээр хангахые оролдохо болонобди. Жэшээнь, хартаабха hуулгахада ашаг үрэгүй гэнгүй тарилгаяа улам үргэдхэхэ гэжэ шиидээбди. Нёдондо табан гектарта хартаабха таряа hэмди. Мүнөө 25 гектарта хартаабха hуулгагдаа hэн. Юрэдөө юунhээшье дулдыдангүй ажаллаха гэжэ оролдохо хэрэгтэй — гэжэ Александр Дабаев тэмдэглэнэ.

Б. ДАБАСАМБУЕВ.
Ононой район.

Хуулиин проектые зүбшэн хэлс...

ХОЙШОЛУУЛЖ... БОЛОХОГҮ...

Ой модон тухай хуулиин проектын хоёрдохи альтернативна вариант саг болзортоо болон тон тодорхойгоор зохёогдожо гараба гэхэдэ, ямаршье арсалдаан байхагүй гэжэ hананаб.

Тус проектын оролтын хуби соо хэлэгдэhэн «Буряадай ССР-эй ой модон хадаа физико-географическа талаараа үлэмжэ ехэ удха шанартай байна. Юуб гэхэдэ, Байгал далайн экологическа гуримые бүрин бүтэн байлгые — Байгалай болон республикын гол, горхонуудые элбэг дүүрэн уhатай байлгые хангаха, байгаалиин уларилые зөөлэрүүлхэ, газарай хүрьhэнэй гэмтэлгые hэргылхэ, агнуури-олзоборилгын ан амитадые олошоруулха, хүнэй амарха, бэеынгээ элүүр энхые hайжаруулха газар болоно»,— гэhэн хоёрдохи дурадхал намда тон hайшаагдаба.

Ой модоной ажахынууд ойн жаса нөөсын эзэн байhан хадаа модо бэлэдхэгшэд байха ёhогүй, харин ой модоной ажахы эрхилхэ хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлхэдээ отолhон модонойнгоо орондо шэнэ модо тарижа, ойн баялигые саг үргэлжэ арьбадхажа байха уялгатай ха юм даа. Энэмнай бултанда мэдээжэ юумэн.

Саашань энэ Хуулиин проектын 18-дахи статья соо бэшэгдэhэнэй ёhоор, Байгал далай шадарай газар дайдын гурбадахи бүлэгэй модон хубаарилагдахагүй гэhэн дурадхал ехэл зүб байна. Имагтал энэ дурадхалтай байхадаа тус проект hайшаалтай гэжэ тоологдохо байна. Яахадааб? Энэ асуудалда тус хуулиин проект өөрөө тодорхойгоор харюусана бшуу. Буряадай ССР-эй ой модон нэгэдэхи, хоёрдохи, гурбадахи бүлэгүүдтэ ороно гээшэ. Нэгэдэхи бүлэгтэ — уhанай нөөсэ сахидаг, байгаали хамгаалдаг, ариг сэбэрые болон элүүржүүлгые түхөөдэг, тэрэшэлэн заповеднигүүдэй, национальна паркнуудай, элүүржүүлгын газарнуудай, байгаалиин нангин дурасхаалта газарнуудай, hамар болон жэмэс бэлэдхэхэ ой модон оролсоно. Энэ бүлэгэй газар дайдын модо отололго эрид хизаарлагдаха болоно. Миниин hанахада иимэ. Хоёрдохи бүлэгтэ ямар ой модон ороноб гэхэдэ, хамгаалагдаха, хизаарлагдан хэрэглэгдэхээр болоhон, тэрэшэлэн модоной нөөсөөр хомор болоhон ой модон ороно. Гурбадахи бүлэгтэ — гол түлэб ашаглаха удха шанартай, арадай ажахын эрилтые модоор хангахадаа ойн баялигай, шэнжэ шанарайнь ехэ гарзатахагүй ой модон оруулагдана.

«Байгал далайн эрье шадарай гурбадахи бүлэгэй ой модон хубаарилагдахагүй» гэhэн баримта хадаа манай Буряад орондо промышленна аргаар ой модо бэлэдхэжэ, хюдахагүй, тэрэнээ гамтайгаар, нарин гуримтайгаар отолхо, хэрэглэхэ гэhэн удхатай байна бшуу. Эгээл тиимэhээ хоёрдохи альтернативна проект түрүүшын проектhээ үлэмжэ hайн удхатай, хэрэгтэйшье байна гээшэ. Энэл хоёрдохи проектые дэмжэхэ хэрэгтэй гэжэ hананаб.

Демократизаци хадаа засагые зоной аша туhа харалга руу шэглүүлхэ гэхэ гү, али мүнөөнэй засагай доодо шатын органуудта ехэ засагай...
...бие дамжуулан...
удхатай гээшэ. Ти...
ряадай ССР-эй З...
хуулиин проектын...
статья соо Буряа...
арадай депутадууда...
ведүүд Буряадай...
линуудтай таарал...
зараа, уhанайнгаа...
модоёо, ургамалаа...
тадаа болон бусад...
дээ сахин хамгаалж...
мэдэжэ зүбөөр хэр...
ха эрхэтэй гэжэ хэл...
лиин проектын энэ...
демократиин удха...
Юуб гэхэдэ, бухы...
ведүүдтэ ехэ засаг...

Зүгөөр Ой модо...
лиин проект Зөөри...
екттэй нэгэ талаар...
дэнэ, бэе бэедээ...
гэжэ hанагдана...
ой модоной баяли...
хубаарилха асуудал...
ликын дээдын С...
шиидхэхэ эрхэтэй...
Урдандаа районууд...
засагууд энэ ас...
өөhэдын мэдэлээр...
ямаршье эрхэгүй...
нөөшье шэнэ...
проектнүүдэй удха...
до ой модоёо, га...
өөрын мэдэлээр х...
лаар бодото эрхэ...
үлэшэhэн шэнги б...
дай ССР-эй Хуули...
таа бариха орган...
нуудай арадай д...
Советдэй органууд...
хэлсэжэ, ой модо...
хэрэглэхэ эрхэ о...
ажахынуудта, буса...
шэдтэ үгэхэ ёhотой...
тэ табинаб. Тэрэгү...
публикын Ой модо...
министерство мана...
бухы нөөсын баял...
дэдэг болохо гэж...
Энэмнай демократ...
дэ тааралдахагүй,...
ведүүдэй эрхые б...
hан жэшээтэй боло...

Түрүүшын проек...
хозуудай мэдэлэй...
ойн ажахынуудай...
дамжуулан үгэхэ...
на. Энэ зүбтэй...
энэ дурадхалые...
ёрдохи проектдэ...
рэгтэй. Гүрэнэй б...
зуудай ой модон...
ёhогүй.

Хуулиин проект...
статья соо иигэжэ...
«Модо хэрэглэгшэ...
харгы гаргаха, скла...
риха, үйлэдбэриин...
хын барилгануудай...
хэтэй...» гэжэ хэлэ...
ниие «Модо хэрэ...
модоной ажахын...
шөөлөөр...» гээд...
гэлжэлүүлбэл, таар...

Хуулиин хоёрдо...
42-дохи статья туш...
намжатайб. Энэ ст...
руу. Юуб гэхэдэ,...
гай үндэhөөр хэлс...
абаhан участок д...
дhээ, ордерhоо га...
жээнэй модо отол...
даа олзо оруулха...
лоходоо модо...
хуулиин гуримаар...
нөөсэ баялигые үг...
даха байна бшуу...

Советүүдэй эрх...
хамгаалха хэрэгтэ...
үглөөдэртэ хойшо...
лохогүй.

Н. ...
Захааминай ...
байгаали хамгаал...
комитедэй тү...

БУУРАЛҺАА ҮГЭ ДУУЛАХА...

(Республикын ветерануудай зүблөөнhөө)

Дайнай, ажалай болон Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй ветерануудай республиканска, городской соведүүдэй хамтын пленум боложо, Бүхэсоюзна эмхиин Уставай проектые зүбшэн хэлсэhэн, мүнөө сагта республикын ветерануудай бэелүүлхэ зорилгонуудые тодорхойлhон байха юм.

Мүнөө дэлгүүрэй экономикодо дамжан оролгын, хамаг юумэнэй үнэтэй боложо байhан сагта дайнай болон ажалай ветерануд тон ехээр хохидохо, социальна талаhаа тэдэниие хамгаалха программа зохёохо хэрэгтэй гэжэ ветерануудай республиканска соведэй түрүүлэгшын уялгые дүүргэгшэ М. Ц. Гармаев пленум дээрэ үгэ хэлэхэдээ, тэмдэглээ hэн. Наhанайнгаа амаралтада гараhан бүхы хүнүүдэй аяар 21 мянганиинь 70 түхэригhөө доошо пенси абадаг байха юм. Иимэ пенси абадаг зарим хүнүүд ниитын үйлэдбэридэ шадал соогоо ажалладаг гээшэ. Теэд дэлгүүрэй эрхэ байдалда хүдэлмэригүйшүүлэй бии болоходо, тэдэнэр ажаллаха аргагүй болохо байна. Тиимэhээ предприятинуудта наhанайнгаа амаралтада гарагшадай ажаллаха подразделенинүүдые, цехүүдые, хүдэлмэриин hууринуудые байгуулха ушартай. Мүн ветерануудай республиканска соведэй дэргэдэ амаралтада гараhан хүнүүдэй хүдэлхэ тусхай кооператив байгуулха хэрэгтэй болоно гэжэ хэлсэгдээ.

Илалтын 45 жэлэй ойдо зорюулжа, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй баталан абаhан тогтоолой ёhоор, гэр байра, эдеэ хоол, эд бараагаар хангаха талаар ветерануудта хүнгэлэлтэ хэгдээ hэн. Теэд бүхы нютагуудта энэ тогтоол hайнгаар бэелүүлэгдэнэ гэхын аргагүй. Ветерануудые социальна талаhаа хамгаалха программа дотор зарим эдеэ хоолой, эд бараанай зүйлнүүдэй, эмүүдэй сэнгүүдые хуушан зандань үлөөгдэхэ ёhотой гээд хараалха шухала.

Мүнөө социализмда, КПСС-тэ доботолгые, Лениниие, марксизм-ленинизмые абаха тагаггүй муухайгаар шүүмжэлэлгые буруушаажа, КПСС-эй ЦК-гай октябриин Пленумэй шиидхэбэринүүдые дэмжэжэ байhанаа ветерануд мэдүүлнэ. Орон дотор боложо байгаа эрид хубилалтанууд Коммунис партигүйгөөр бэелүүлэгдэхэгүйнь эли бшуу. Гэбэшье Октябриин хубисхалые, марксизм-ленинизмые хамгаалха талаар ветерануд ехэ эдэбхигүй гэжэ тэмдэглэгдээ. Манай гүрэниие hандаран бутаралгаhаа абархын, арадуудай эб нэгэдэлые бэхижүүлхын тула бүхы эрхэ түлөөлэлгэнүүдээ, засагаа хэрэглэхыень СССР-эй, РСФСР-эй Верховно Соведүүдэй Президиумүүдтэ хандаба.

hүүлэй үедэ hархяаг шэнгеэр бии болоhон элдэб видеосалонууд элдэб юумэ харуулжа, залуушуулые hэшхэл үнгэгүй, энэрхы сэдьхэлгүйгөөр хүмүүжүүлнэ. Тиимэhээ ургажа ябаа залуу үетэниие зүбөөр хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ ветерануд хабаадалсаха ёhотой. hургуулиин, институдай hурагшадтай уулзахадаа, өөрынгөө дайшалхы, ажалай жэшээ дээрэ хүмүүжүүлхэ болоно.

Ветерануудай байдалаар, ажал хэрэгээр партиин реском, республикын Министрнүүдэй Совет hонирхоногүй гэжэ тэмдэглэгдээ. hүүлэй хоёр жэлэй туршада ветерануудай эмхиин пленум, суглаанда республикын засагай зургаануудай нэгэшье түлөөлэгшэ хабаадаагүй байна. Тиин ветерануд өөhэдөө реском, Совмин ошожо, ажал хэрэгүүд тухайгаа элидхэдэг байна бшуу. Буряадай ССР-эй Верховно Соведэй зохихо комитедтэ ветерануудай секци гү, али подкомитет байгуулха дурадхал оруулаа.

Пленум дээрэ үгэ хэлэhэн хүнүүд партида, Лениндэ, марксизм-ленинизмдэ доботолгоор, дэлгүүрэй эрхэ байдалда эдеэ хоолой, эд бараанай зүйлнүүдээр хангалгаар hанаагаа зобожо байhанаа мэдүүлбэ. Гусиноозорскын ветерануудай городской соведэй түрүүлэгшэ А. Т. Пинчук үгэ хэлэхэдээ, hүүлэй үедэ эдеэ хоолоор, эд бараагаар хангалга муудаа гэжэ тэмдэглэбэ. Совминай тогтоолой ёhоор, магазинда ороhон эд бараанай 20 процент ветерануудта худалдагдадаг hаа, ерэхэ жэлhээ энэнь 10 процентээр бага болгогдохонь гэжэ горгүйсэдкомой худалдаа наймаанай таhагайхид мэдүүлээ hэн.

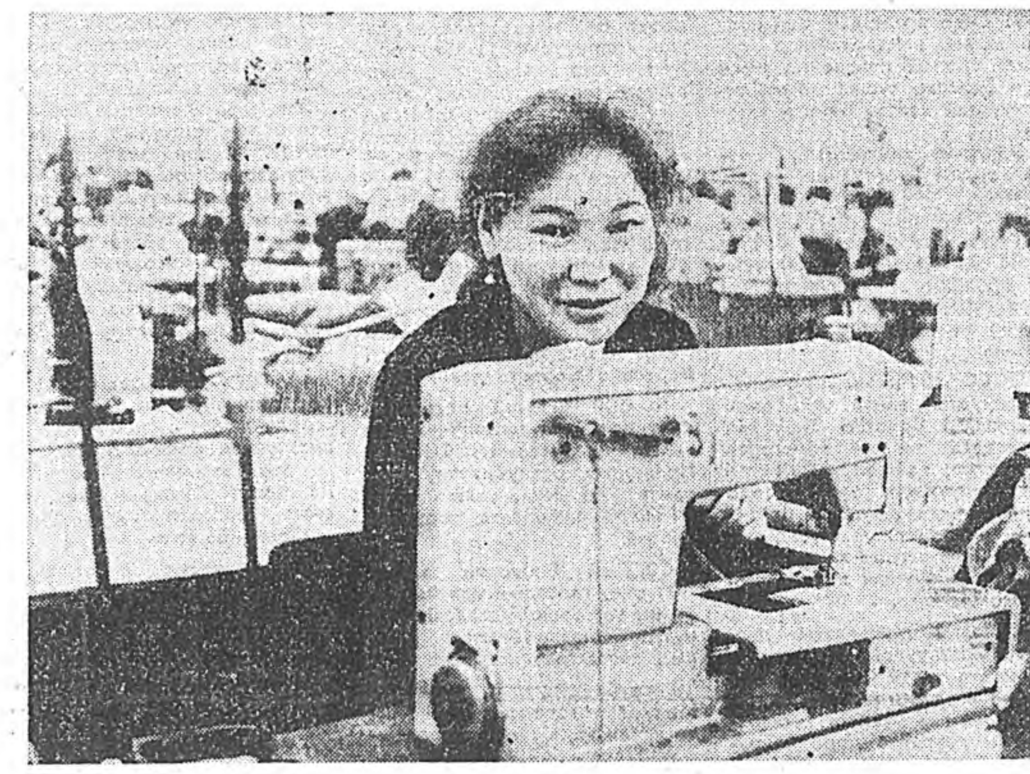
Гэхэ зуура хаа хаанагүй иимэ байдал тохёолдонхой гэхээр бэшэ юм. Жэшээлхэдэ, Бэшүүрэй районой ветерануудай соведэй түлөөлэгшэ нүхэр Дульяниновай хэлэhэнэй ёhоор, партиин райкомой, райгүйсэдкомой түлөөлэгшэд ямар нэгэ асуудал шиидхэхэдээ ветерануудhаа зүбшэл заабари абадаг, эд бараа, эдеэ хоолоор хангалгые гуримшуулдаг, туhалдаг байха юм.

Коммунис партиие, марксизм-ленинизмые хамгаалхын тула ветерануд радио, телевидени, газетэнүүдэй редакцинуудта ерэжэ, үгэ хэлэнэгүй гэжэ Улаан-Үдын ветерануудай соведэй гэшүүн радиожурналист Л. И. Мельникова шүүмжэлээ.

Энэ пленумдэ партиин рескомой, Совминай, Худалдаа наймаанай министерствын, горгүйсэдкомой түлөөлэгшэд юундэ ерээгүйб? гэhэн асуудал Октябрьска районой ветерануудай соведэй түрүүлэгшэ А. С. Акинфеев табиба. Тус районой 684 ветеран гэр байрын, 1200 хүн автомашина худалдажа абаха ээлжээндэ байна. hүүлэй хоёр жэл соо тэдэнэртэ оройдоол 30 автомашина худалдагдаа. Иигэжэ ээлжээндэ байгшад үшөө 40 жэл хүлеэхэ болоно бшуу. Гэхэ зуура магазинууд соо ветерануд бэеэ муугаар абажа ябаад, зоной дура гутаана гэжэ тэрэ шүүмжэлhэн байна. Энэнь зүйтэй ха.

Бууралhаа үгэ дуулаха, болоhонhоо ама хүрэхэ гэhэн буряад арадай сэсэн үгэ мүнөө мартагдажа байна гэжэ эндэ байхадаа hанахаар hэн. Энэ орёо үе сагта дүй дүршэл ехэтэй дайнай, ажалай ветерануудай үгэ дуулажа, зүбшэл заабари абажа байбал, байдалнай магад ондоошье байха байгаа бшуу. Тиин засагай дээдын зургаануудай хүтэлбэрилэгшэдэй тэдэнэртэй уулзажа, элдэб шухала асуудалнуудаар хөөрэлдэдэггүй байhаниинь харамтай. Тиимэhээ энэ пленум дээрэ республикын ветерануудай соведэй президиумэй гэшүүнhээ партиин рескомой харюусалгата хүдэлмэрилэгшэ Н. М. Кирдеевые гаргаhаниинь гайхалгүй.

Д. АМОГОЛОНОВ,
манай корр.

Улаан-Үдын гадар трикотаж хубсаhанай фабрикын оёдолой цехтэ хоёр халаанда ээлжэлээд, 500 басагад хүдэлдэг юм. Ажалдаа шударгыгаар, голодоhогүйгөөр хүдэлдэг хүнүүд соохоо Светлана Черниновае нэрлэмээр. Тэрэнэй хүдэлдэг бригадын найман хүн шэнэ гуримаар ажаллана.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: оёдолшон Светлана Чернинова ажал дээрээ.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

Коммунист ба үе саг

ХҮНДЭТЭЙШҮҮЛЭЙ НЭГЭН

Манай Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздо ажаллажа байдаг хүдөөгэй мэргэжэлтэд олон даа. Буряадай хүдөө ажахын институт дүүргэhэн инженернүүд, зоотехнигүүд, ветеринарнууд, экономистнууд тэдэнэй дунда байха. Залуу мэргэжэлтэдые ажалайнь замда гаргаха, тэдэниие хүмүүжүүлхэ талаар колхозой ахэмад ветеринарна врач Цыден Гомбоевич Раднаев ехэ юумэ хэжэ байдаг. Тэрэ арбан зургаан жэл соо үрэ түгэсөөр түрэл Бархан нютагайнгаа колхоздо ажаллана. Тодорхойлон хэлэбэл, 1974 онhоо Буряадай хүдөө ажахын институдай ветеринарна факультет дүүргэhэнэй hүүлээр таhалгаряагүй өөрынгөө түрэл колхоздо ажаллажа, дүршэл ехэтэй, онол аргатай ветврач боложо шадаа. Цыден ажалдаа харюусалгатайгаар хэндэжэ, бэрхэшээлнүүдые дабажа гарадаг дээрэhээ, богонихон болзор соо колхознигуудай дунда, илангаяа малшадай дунда хүндэтэй болоо юм. Эбэртэ бодо малай, адуун hүрэгэй, хонидой тоогой олошорхо, гүрэндэ hү мяханай ехээр тушаагдаха хэрэгтэ тэрэнэй хубита ехэ.

Ц. Г. Раднаев, КПСС-эй гэшүүн, нарин нягтаар ажалдаа хандадаг, ветеринарна-hэргылэлгын хэмжээнүүдые саг соонь абажа, үбшэлhэн малые, хамта хүдэлжэ ябаhан ветеринарнуудтаяа хамта саг үргэлжэ аргалжа байдаг хүн юм.

Даруу номгон зантай, хүнүүдтэ ходол туhалхаяа оролдожо ябадаг, хэлэhэн үгэдөө заабол хүрэдэг гэжэ түрэл нютагайнь хүн зон Цыден Гомбоевич Раднаевые үнэн зүрхэ сэдьхэлhээ хүндэлдэг. Иимэ хүнүүд хубилган шэнэдхэлгын орёо хүндэ хүшэр сагта ехэ хэрэгтэй байна. Энээниие Ц. Г. Раднаевай ажабайдалынь тон hайнаар элирхэйлэн харуулна. Олон жэл соо ветеринарна врачаар ажаллахадаа, ехэ дүй дүршэлтэй болоhониинь гайхалгүй даа. Үшөө хүдөө ажахын институдта hуража ябахадаа, теоретическэ эрдэмээ бодото хэрэг дээрэ бэелүүлхые ехэл оролдодог бэлэй гэжэ сугтаа hураhан нүхэдынь хөөрэдэг. Тиимэhээ малай үбшэ бэлээр танидаг, аргалдаг юм.

Цыден Раднаевые hургаhан багшанарайнь нэгэн болохо, Бархан нютагаймнай хүбүүн Николай Иннокентьевич Очиров ветеринариин эрдэмэй кандидат, ветеринарна кафедрые даагша юм гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй.

Коммунист Цыден Гомбоевич Раднаев шэнги хүнүүд лэ юумэ урагшань ябуулжа шадаха гэхэдэ, алдуу болохогүй. Илангаяа мүнөө сагта иимэл үнэн сэхэ, харюусалгатай хүнүүд аргагүй хэрэгтэй болоо. Тэдэнhээ мүнөө манай байдал сэхэ дулдыдаха байhаниинь ойлгосотой.

Б. ДОНДУПОВ,
хүдөө бэшэгшэ.
Хурамхаанай район.

ТАСС: ТОБШО ҺОН...

ТАЛЛИНН. Йыгевамаа уездын «Наюзи» колхоз акционернэ бүлгэмүүдэй холбоон болгогдоо hэн. Крахмалай, архиин заводууд, загаhанай ажахы, мал ажалай фермэнүүд, хүдөө ажахын отделенинүүд ба ажахын бусад подразделенинүүд бэеэ даагаад экономикоёо эрхилхэ, худалдаа наймаанай банкда өөрын тоосоотой болоо hэн. Ажахын хүдэлмэришэд ба мэргэжэлтэд актнуудай эзэд болоно. Мүнөө жэлдэ колхоздо хэдэн миллион түхэригэй сэбэр ашаг олзо абтаа юм, тиимэhээ акционернүүд хубиин мүнгэ абахань.

ЛУЦК. Областьhоо гадуурхи нютагуудта ажалладаг Волыниин барилгын бүхы хүсэнүүд Чернобыльдохи АЭС-эй hан-...
дараhаа бусадhаа...
гөөр хохидоhон өөр...
гай газар дээрэл хү...
хонь. 1991—1992 о...
раинын ба Армен...
районуудта гэрнүүд...
ально-соёлой бол...
Далай хэрэглэмжэ...
объектнүүдые бари...
жэлүүлхэ захиралта...
кын Министрнүүдэй...
барилгын индустри...
предприятинуудта...
hүүлдэ облсоведэй...
сесси дээрэ иимэ...
ри абтаа hэн. Энэ...
дүүргэлгэhээ сүлөө...
соведэй гүйхада, э...
шиидхэгдээгүй hэн...
депутадууд өөhэдө...
аршалан хамгаалха...
ри абаа hэн.

Үмсын ажахын үрэ ехэ

АРГАГҮЙ АЖАЛША БҮЛЭ

Зэргэлэйн үйлсэдэхи Владимир Алексеевич Романовай гэр байра бусадhаа заабол илгардаг. Үнэндөө тэрэнэй гэр үргэн ехэ гү, али үлүүсэ шэмэглэгдэн гоёогдоhондоо бэшэ, харин бүхы байрань тон зохидхоноор түхеэрэгдэнхэй байhандаа хүнүүдэй анхарал татадаг.

Газарайнь участок 0,13 гектар юм. Тэндээ саадтай, огородтой. Романовтан газаагаа гансал гахай, туулай үсхэбэридэг. Тиимэhээ гол олзонь энээнhээ абтана.

1959 ондо Владимир Романов эндэ гэр шэнээр барижа ороо hэн. Түрүүшын жэлдэ огород тарижа туршаад, удаань саадай hуури байгуулаа юм. Тэрээндэ огород тарижа ургуулхадань бэлэншье ...а, саад hуулгажа харууhалчь хүшэрхэн байгаа. Хоринск ...уринда ная гаран наhатай Г... Михайлович Вахрушев ажа...г. Энэ нүхэрнай манай ...хи ёhотой түрүүшын саад ургуулагша юм. Лев Михайлович Романовай хэрэгые hайшаажа, абаhаар ранетка, үхэр нюдэнэй hөөг hуулгахыень дурадхаад, яажа харууhалхыень заажа үгэhэн байгаа.

Мүнөө түрүүшынь тэрэ hөөгүүд үгы ааб даа. Зүгөөр орондонь hуулгагдаhан hаглагар ехэ hөөгүүдhээнь горитой ехэ жэмэс суглуулагдана. Түрүүшынь тарилга үнэхөөрөө туршалгын участок боложо, арга дүршэлтэй болоходонь ехэ туhа хүргөө.

Мүнөө хүршэнэрhөөнь асуубалтнай, Романовтандал янза бүриин жэмэсэй варени, повидло болон шүүhэн бии гэжэ заажа үгэхэ байха. Юрэдөө, хэн нэгэндэ хэрэгтэй болоо hаань, хүнүүд заабол Романовтанда хандадаг гуримтай.

Романовтанай саад соо яблони, ранетка, мойhонhоо гадна малина, үхэр нюдэн элбэгээр ургана. hүүлэй үедэ энэ айлай хүршэнэр жэмэстэ модо олоор тарижа захалаа. Саадhаа гадна огородынь ехэ ааб даа. Владимир Алексеевичэй hамган Мария Васильевна овощ тарихадаа онсо дүршэлтэй. Парнигууд соо, мүн сэхэ участок дээрээ огородой олон янзын ургамалнуудые тарижа, баян ургаса хуряана. Капуста, редис, морхооб, укроп, горох чеснок, үгэрсэ помидорhоо эхилээд арбан хурганай хүрэхэгүй олон ургамал тарина. Эдэ бүхы ургамал бүхэн өөрын харууhатай ааб даа. Зундаа бөг буртаг ногоондо даруулангүй hайнаар харууhалжа, үтэгжүүлхэ, уhалха гээшэ бэлэн бэшэ.

Романовтан редис, мангир, үгэрсэ тарихадаа, Хоринск соо хамагhаа урид ургасыень хуряадаг заншалтай. Гадна энэ айлайхи үбэлэй янгинама хүйтэнэй үшөө бууража дүй байхада, мэлигэр улаан помидор урдаа табинхай hуухал даа. Мария Васильевна үбэлдөө гэрэйнгээ сонходо помидор тарижа, ургаса абадаг шэдитэй юм. Сентябрь hарада үрэhыень hуулгана. Удаань февраль hарада улаан помидорой амта үзэдэг байха юм. Гэртээ ургуулдаг сортнь үнэхөөрөө ургасаар баян, эшэ-hөөг бүхэнhөө 60 помидор абтадаг байба. Энэнь ямар нэрэтэй сорт байгаа юм,—Мария Васильевна хэлэжэ шадаагүй. Үнихэнэй худалдажа абаhан байба. Хэрбээ гэртээ тариха дуратай hаатнай, үрэhэ үгэхэб гэжэ найдуулаа hэн.

Огород, саадhаа гадна хүнэй hанаа сэдьхэлэй гоёолто болохо үнгэ бүриин хангалтама үнэртэй сэсэгүүдые Романовтан тарина. Энэ айлайхи бүхы ажалаа хубаарилжа хэдэг юм. Гэрэй эзэн Владимир Алексеевич гахай, туулайнуудаа харууhалдаг, хартаабхаяа уhалжа обоолдог, хуряадаг байба. Эдэнэр 0,08 гектарта 28 хүнэг хартаабха hуулгахадаа, намартаа 300 гаран хүнэг ургаса малтана. Тодорхойлбол, хабар тариhан нэгэ хартаабхаhаань 12 хартаабха суглуулагдана.

Хартаабхаяа эдэнэр бэлэдхэлэй пунктда тушаана. Мүн талха таряанай зүйлөөр ажахынуудтай андалдана. Энэ айлда хартаабхань гахайн хоол боложо, эшэнь туулайнуудай тэжээлдэ хэрэглэгдэнэ. Романовтан гансашье өөрынгөө огород соо бэшэ, мүн хүршэнэрэйнгээ хартаабхын эшэ суглуулна. Иигэжэ туулайнуудынь ерэхэ жэлэй зун болотор тэжээлээр ядамаггүй хангагдана.

Туулайнуудынь тусгаар түхеэрэгдэhэн байра соо байлгагдана. Мүнөө Романовтанда хоёр бүлэ туулай үсхэбэрилэгдэнэ. Зүгөөр туулайнуудынь олон гүлгэ гаргажа, ехэ олзо оруулна. Тусхайлбал, энэ айлайхи бэлэдхэлэй конторотой туулайн 100 арhа, 70 килограмм мяха тушааха гэжэ хэлсээ баталанхай. Туулайнуудай байрын хажууда hарабша доро зундаа сабшагдаhан халаахай, доронь хартаабхын эшэ набша обоолоотой байгаа hэн.

Нёдондо Романовтан бэлэдхэлэй контородо 450 килограмм гахайн мяха тушаагаа hэн. Гахайнуудаа үүсэлхэhээ урид 27 поршоонхо абажа, айлнуудтаа худалдаа. Өөhэдөө гахайн мяха эдидэггүй байба. Шанартай туулайн мяхаар хоололоно. Заримдаа үхэрэй, хонной мяха хэрэглэхэеэ hанабал, дэлгүүрhээ гү, али магазинhаа худалдажа абана.

Мүнөө энэ айлай газаа хоёр томо эмэ гахай харууhалагдана. Туд бүрөө 110 килограммhаа бага бэшэ шэгнүүртэй гээшэл ха.

— Шэгнүүрынь үшөө ехэ байха. Туулайн мяханай шанар hайн. Манай бүлэ туулайн мяха эдижэ hурашоо,— гэжэ Владимир Алексеевич энеэбхилэн хэлэнэ.

Владимир Романовтан 1951 онhоо туулай үсхэбэрилнэ. Эхин жэлнүүдтэ олон ном, журналнуудые уншаhан байха. Жэлэй ошохо бүри дүршэжэ, мүнөө яhала арга шадабаритай болонхой. Эмэ туулайнуудынь олоор гүлгэлнэ. Заримдаа нэгэ түрэхэдөө, 13 гүлгэ гаргадаг байха юм.

— Найман гүлгэн эгээл зохид байдаг. Тэжээхэдэ түргэн боргожожо, томо болодог. Энээнhээ олон hаа, доройтожо, гарзалхаяа hанаха. Жэл соо туулай гурба дахин гүлгэлнэ. Гол түлэб март, май, июль hарада гүлгэлдэг амитан юм,— гэжэ Владимир Романов тайлбарилна.

Туулайнууд үгэhэн тэжээл голонгүй эдидэг hайн юм. Хартаабхын эшэ, капустын набшаhа, хатаhан халаахай болон бусад ургамалай үлөөдэhөөр тэжээнэ. Үбэлдөө ондо ороходоор үлөөгдэhэн 5—6 эмэ туулайнуудта, мүн нэгэ азаргадань нойтон мүшэр хухалжа үгэдэг. «Туулай гээшэ модо мэрээгүйдөө садаагүйдэл байдаг» гэжэ Владимир хэлэнэ. Зундаа гүлгэдынь уужам байрада, сэбэр агаарта байлгагдана. Туулайнуудайнгаа тэжээлые 10 наhатай эхир Сережа, Володя хүбүүдынь бэлэдхэнэ.

— Хүбүүднай ехэ туhа хүргэнэ. Ногоо зулгаажа хатааха гээшэ бэлэн бэшэ,— гэжэ Мария Васильевна хөөрэнэ.

hая болотор Романовтан 120 гаран туулай харууhалжа байгаа. Тиин эдэ үдэрнүүдтэ ондо орохыень үлөөгөөд, бэшыень үүсэлээ. Мүнөө эдэнэр туулайнгаа 100 арhа, 75 килограмм мяха хэлсээнэй ёhоор бэлэдхэлэй пунктда тушаагаа. Үлдэгшыень нүхэдтөө, танилнуудтаа үгөө, өөртөө үлөөгөө.

Туулайн аргал огородтоо суглуулжа хэрэглэхэдэ, hайн үтэгжүүлгэ болодог юм. Жэл бүхэндэ аргалыень суглуулжа огород соогоо тараагаад, ово-...
щой баян ургаса байба.

Романовтанай дү... гансашье хүршэнэ... мүн районой бус... тосхондо ажаhүү... абанхай. Жэшээлб... мир Алексеевичэй... лаар Тохорюугтын... hургуули 1987 он... нуудай фермэ бай...

Романовтан гэртэ... гэр ажаhуна. Үхи... ритой туhаламжа үз... хи олзоёо огород... hоо, туулай, гахай... жэ абана. Мария... гай пенси ехэ бэш... нын хүдэлмэрилэгш... ааб даа. Владимир... шье салин ехэ бай... hан салингайнь, мү... мүнгэнэй багахан... лээмэ, сай, саахар... далдажа абахадань... лагдана. Бусад про... hэдөө үйлэдбэри... хэнэ ха юм. Гадна... худалдахаар үлүү г... дукци эдэнэртэ б... Зүгөөр энэмнай Ро... гэр бүлын үдэр бү... даргы бэрхээр... үрэ.

А. ...

ХҮГЖЭЛТЫН ЗАМУУД ТУХАЙ

[illegible] соогоо буряад хэлэнэй хүгжэлтын асуу[illegible] харал хандуулна. «Буряад үнэн» газетэдэ [illegible] бэшэгдэһэн статьянуудые хараада абажа, [illegible] һанамжа хэлэнэ. Хуушан монгол бэшэгтэ [illegible] дурадхалые буруушаана. Буряад литера[illegible] нютагай хэлэндэ оруулха тухай ду[illegible] буруушааба. 50-яад жэлэй туршада хори[illegible] һуури дээрэ буряад хэлэмнай хүгжөөг[illegible] ССР-эдоор хөөрэнэ.

[illegible]

хай эрхэ, хүндэ үгтэхэ ёһогүй»,— гээд В. И. Ленин ходо хэлэдэг байгаа.

Харин мүнөө олон ондоо яһатанай ажаһуудаг манай орон соо үндэһэ яһатанай илгаагаар элдэб зүрилдөөнүүдэй боложо байхада, зарим хүнүүд хэлэн дээрэһээ болоно гээд һанажа болохо. Үнэн дээрээ хэлэн ехэ гэмтэй бэшэ. Эндэ гол түлэб социальна байдал, зарим хүнүүдэй, бүлэгүүдэй националис ябадал гаргахада нүлөөлнэ.

Манай Эхэ ороной арадуудай экономическа, политическэ, соёлой холбоон тон гүнзэгы, холын үндэһэтэй. Ушар иимэһээ ород хэлэ шудалангүй, ородой агууехэ соёлтой танилсангүй байхын аргагүй байгаа. Эдэ бүгэдэ бүри хуушан Россида түрүү үзэлтэй бусад арадай түлөөлэгшэдые өөр тээшээ татадаг байһан гээшэ ааб даа.

Ородой литература, эрдэм болон соёл түрэл арадайнь болбосорхо хэрэгтэ айхабтар ехэ нүлөө үзүүлһэн тухай урда зуун жэлдэ олон хүн бэшэһэн байдаг. Нэрлэбэл, грузин уран зохёолшо Илья Чавчавадзе, украин поэт Иван Франко, казах Абай Кунанбаев мүн манай эрдэмтэд Д. Банзаров, М. Хангалов болон бусад тэдэнэрэй тоодо ороно.

Буряад арадай ородуудтай эртэ урда сагһаа хойшо нягта холбоотой байһые гэршэлһэн үгэнүүд буряад хэлэндэ олон байдаг. Буряад ород хоёр арадуудай хаяа хадхан ажаһуудаг, хоорондоо соёлой, экономическа харилсаатай байһан ушар ехэ нүлөө үзүүлээ гэжэ һайн мэдэнэбди. Олон ород үгэнүүд буряад хэлэндэ хэрэглэгдэжэ, буряад үгэнүүд шэнгеэр мүнөө тэдэ һанагдадаг болонхой. Жэшээнь, борной —«борона», ешмээн — «ячмень», борнойлхо —«боронить» гэхэ мэтэ.

Сибирьтэ капитализмын хүгжэжэ эхилхэдэ, ород үгэнүүдые буряад болгохо ушар бүри олошороо. Жэшээлхэдэ, панхаруутаха — «обанкротиться», ярмаг—«ярмарка», алаабхи —«лавка», пирхаашаг —«приказчик», ниидхэ—«нитка» гэхэ мэтэ. Мүн ниитэ-политическэ терминүүдшье буряадшалагдаа: Ухаас —«указ», зохоон—«закон», сүүд —«суд» болон бусад. Ород үгэнүүдые буряадшалха ушар бүгэдэ арадай удхатай болоһон байгаа.

Октябриин революциин урда манай буряадууд хуушан монгол бэшэгтэй байһан гээшэ ааб даа. Тэрэ гансашье буряадай бэшэ, харин монгол арадай соёлой болбосоролгодо айхабтар ехэ нүлөө үзүүлээ гээшэ. Гэбэшье хуушан монгол хэлэн зарим лексическэ, грамматическа удхаараа мүнөө буряад хэлэнһээ холодоһон байна. Энэ ушарһаа өөһэдын бэшэг бии болгохо талаар ехэ хүдэлмэри хэгдэхэ баатай бологдоо.

Ород графика үндэһэ һуури болгожо, буряад лингвистнүүдэй байгуулһан буряад алфавит болон орфографи манай национальна бэшэг болоно. Эндэ мүнөөнэй буряад хэлэнэй онсо илгаа хараада абтанхай. Энэ шэнэ алфавидта ороһон ушар буряад хэлэ нугархай, хүнгэн болгоо. Тиигээдшье саашадаа литературна буряад хэлэнэй тогтохо хэрэгтэ шиидхэхы нүлөө үзүүлһэн гээшэ ааб даа.

Гэхэтэй хамта һүүлэй үедэ «Буряад үнэн», «Правда Бурятии» газетэнүүдтэ хуушан монгол бэшэгтэ орохо тухай нэгэ зариман дурадхана. Эдэнэй һанамжаар хуушан монгол бэшэг республикымнай олонхи зоной хэлэнэй онсо өөрын зүйлнүүдые харуулна. Манай республикын байгуулагдаһан түрүүшын үдэрһөө литературна буряад хэлэн сэлэнгын буряадуудай нютагай хэлэн дээрэ хүгжэжэ эхилһэн гээшэ ааб даа. Нютагай энэ хэлэнэй монгол хэлэндэ дүтэ байһыень мэдэнэт. Энэл хэлэн дээрэ һургуулиин номууд, грамматика, «Буряад үнэн» газетэ гарадаг һэн. Литературна буряад хэлэ хүгжөөхэ хэрэгэй эхиндэ мэдээжэ эрдэмтэд Гомбожаб Цыбиков, Базар Барадин, Цэбэн Жамцарано гэгшэд байгаа. Тэдээндэ ЦИК-эй түрүүлэгшэ М. Н. Ербанов, республикын Совнаркомой түрүүлэгшэ Д. Д. Доржиев, гэгээрэлэй нарком Ц. Дон болон бусад ехэ туһалһан, дэмжэһэн.

Тэрэшэлэн һүүлэй үедэ республиканска газетэнүүдтэ зарим лингвистнүүд, багшанар литературна буряад хэлэ Сэлэнгын нютагай хэлэндэ дахин бусааха тухай һанамжа хэлэнэ. Юунһээ уламжалнаб гэхэдэ, энэ нютагай хэлэн мүнөөнэй монгол хэлэндэ дүтэ гэнэ. Буряадай эрдэмэй түбэй эрдэмтэд филологиин эрдэмэй докторнууд Л. Д. Шагдаров, Ц. Б. Будаев, С. Ш. Чагдуров гэгшэд мүнөөнэй монгол бүхы хэлэнүүдые дүтэлүүлхын, буряад литературна хэлые саашадаа 2000 он болотор монгол хэлэнэй бэшэгтэ оруулха тухай дурадхалнуудые оруулһан байна.

1989 ондо Улаан-Үдэдэ монгол хэлэнэй гол шухала асуудалнуудаар болоһон «түхэрээн столдо» мэдээсэл хэхэдээ, Л. Д. Шагдаров энээниие онсо тэмдэглээ һэн. Энээндэ гансашье манай ороной бэшэ, харин бүхы дэлхэйн монгол хэлэ шудалагшад хабаадаа юм.

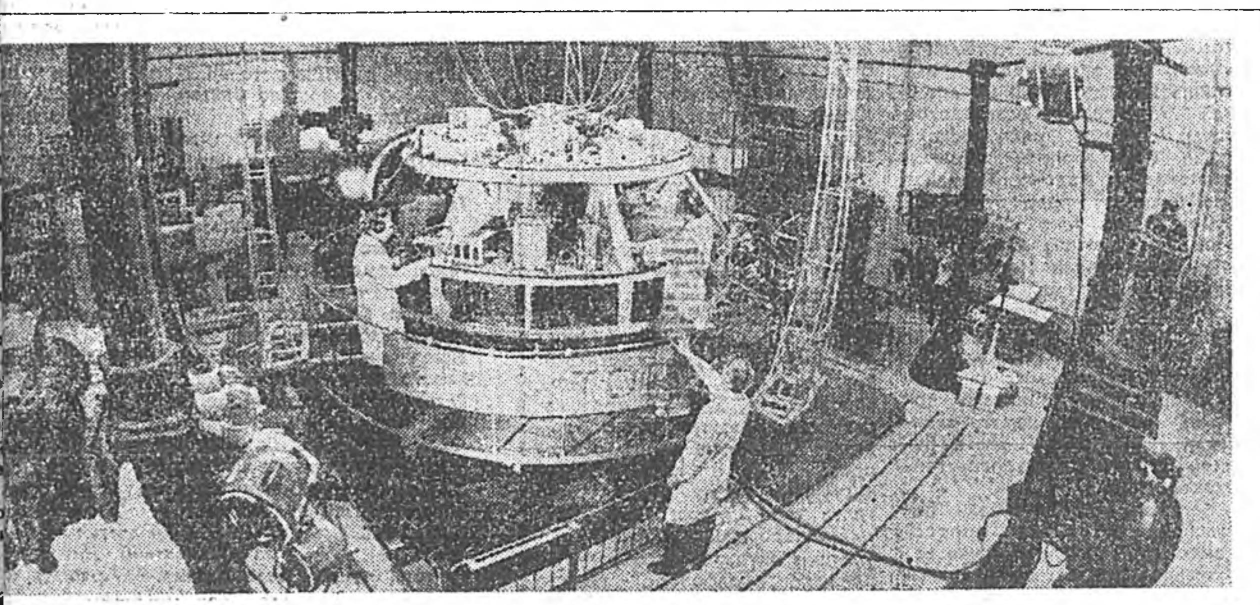
Үнэн дээрээ иимэ юумэн болоо һаань, минии һанахада, бүхы буряад зониие үзэг бэшэгтэ дахинаа һургаха хэрэгтэй болохо болоно. 1938 ондо Хориин диалект литературна хэлэнэй үндэһэн болгоһон ушарые ехэ алдуу гэжэ би тоолоноб. Энэмнай холын харагүй ябадал байгаа. Гэбэшье тэрэ сагһаа хойшо 52 жэл үнгэрөө. Тиимэһээ мүнөө үедэ Сэлэнгын диалектдэ, хуушан монгол бэшэгтэ орохо гэһэн дурадхалнууд буруу, энээн тухай хэлсэлэнэйшье үлүү гэхэ байнаб. Ехэ саг үнгэрөө, ошоһон юумэ бусаахын аргагүй. Энээниие үнэн сэхээр, бодото байдалһаа үндэһэлжэ хараха ёһотойбди. Мүнөөнэй буряад хэлэнэй литературын энэ үе соо хэды амжалтатайгаар хүгжэлые, ямар ехэ сэгнэлтэдэ хүртэһые мартажа, ямар нэгэ шэнэ хүдэлөөнэй, уряагай түлөө бүхы түүхэеэ «харлуулан» муушалха гээшэ буруу гэхэ байнаб.

Совет засагай үедэ манай литературна буряад хэлэн бүхы талаһаа нарижуулан һайжаруулагдаа, хүгжөөгдөө. Тэрэ аргагүй баян, мүнөө үеын грамматикатай, нугархай, хүнгэн болоо. Тиигээдшье энэмнай бүгэдэ арадай хэлэн болонхой. Энэ хэлэн дээрэ хэды олон уран зохёолнууд бэшэгдээ гээшэб? Энэмнай буряад арадай ёһотой баялиг бэшэ аал?

Буряадай арадай политическэ, экономическа, соёлой ажабайдалда боложо байһан хубилалтануудай мүнөө үедэ буряад хэлэеэ хүгжөөхэ, саашадаа тэрэниие бүри гүнзэгыгөөр шудалха, бүхы һууринуудта буряад үхибүүдые түрэл хэлэн дээрэнь һургаха гээшэ шухалын шухала болоно.

У-Ж. ДОНДУКОВ,
Буряадай ССР-эй эрдэмэй габьяата ажал ябуулагша, филологиин эрдэмэй доктор, багшанарай институдай профессор.

(Үргэлжэлэлынь хожом гараха).

Замбуулиниие амгалан байдалай талаар шэнжэлэлгэдэ үргэнөөр хэрэглэгдэдэг ракетно-космическа техникые манай орон соо Куйбышевай Түбэй конструкторска бюро бүтээдэг юм. Тус бюрогой цехһээ шэнэ үеын хүсэтэ ракетэнүүд, бүмбэрсэг дэлхэйн байгаалиие шэнжэлхэ, ашагта малтамалнуудые тодорхойлон элирүүлхэ шадалтай орёо оньһон түхеэрэлгэнүүд гарадаг байха.

Энэ бюрогой эрдэмтэд Франциин, ФРГ-эй шэнжэлэгшэдтэй уласхоорондын хэлсээнүүдые баталба.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Замбуулинай аппарадуудай хүдэлмэриие шалгадаг «Вектор» гэжэ динамическа стенд харуулагдана.

ТАСС-ай фотохронико.

Н

(Түгэсхэл. Эхининь д[illegible] 27-ной номерто).

Юһэдэхи бүлэг.

Баруун-Хүнды гэжэ газарта шэниисэ хуряажа дүүргэһээр, хэгдэһэн бүхы хүдэлмэри тухайгаа дэлгэрэнгы тоосоо бэшэбэб. Тиигээд аяар долоон хоногой туршада тэрэнээ колхозойнгоо ахамад бухгалтер Даши Дондопович Дылыковтэ тушааха гэжэ тухашарбаб. Эдэ үдэрнүүдтэ манай бригадир колхозой правленидэ ходо ерэжэ, минии хэр зэргэ тоосожо байһан тухай һонирходог һэн. Һүүлэй һүүлдэ би амжалтатайгаар тоосожо, түрүүлэгшэ манай бригадынхидта баяр баясхалан хүргэбэ. Энээнэй удаа би наһан соогоо хоёрдохиёо салин — баһал 400 түхэриг абабаб. Гадна нэгэ центнер шэниисэ абаа һэм. Колхознигууд болон минии түрэлхид намайе магтажа: «Бэрхэш даа, Иван. Эхэдээ ехэл туһалнаш даа»,— гэлсэдэг бэлэй. Энэ ушараар нигэжэ хэлэхэ шухала. Колхозоймнай бүхы үхибүүд, залуушуул бултадаа эрхим һайнаар хүдэлдэг байһан юм. Дайнай жэлнүүдтэ бүри баганууд аад, ямаршье хүндэ хүшэр хүдэлмэри хэдэг байгаабди. Һүүлээрнь нютагаймнай дайнһаа бусаһан эрэшүүл олон болоо. Жэшээлбэл, дайнай урда колхозой парторгоор хүдэлһэн Намжил Очирович Эрдынеев дайнһаа бусаад, ажахынгаа түрүүлэгшээр хүдэлжэ байтараа, райкомдо хүдэлхөөр зууршалагдаа һэн. Орондонь шэнэ түрүүлэгшээр Содном Цыретович Цыбенов һунгагдаба.

Октябриин эхеэр би Сэлэнгын райвоенкомадһаа повесткэ хүлеэдэг болобоб. Нүүрһэ малтагша болохо хүсэлөө заатагүй бэелүүлхэ гэжэ шиидэнги ябадаг һэм. Нүхэдни минии хүсэл тухай мэдэхэ хадаа, уулзахадаа: «һайн гүш, шахтёр?», «Зай, шахтер, хэзээ шахтаяа ошохошниб даа?» — гэхэ мэтээр хүхилдэн шоглодог байгаа. Тиихэдэнь би «байзагты даа, ёһотой шахтёр болоһүү даа. Тиихэдэмни ямарханаар «дуулагша» аабта? Харин өөһэдөө шахтёрнууд болохоёо түбэгшөөнэ гүт?» гэхэ мэтээр досоогоо бодомжолдог һэм.

Үдэр бүхэндэ правлени ошожо, ерэһэн шэнэ газетэнүүдые уншадаг, ирадаг байгааб. Тиихэдээ «Улаан Сэлэнгэ» газетын һүүлшын нюурые эгээл анхаралтайгаар харадаг һэм. Тэрэ нюурта элдэб соносхолнууд толилогдодог байгаа. Минии хүлеэдэг юумэн гэхэдэ, Хадын-промышленна һургуулида һуралсалай эхилһэн тухай соносхол һэн.

Удаан хүлеэгдэһэн повесткэ нэгэ үдэр одоол ерэһэн байба. Багахан саарһан дээрэ игэжэ бэшээтэй һэн: «Сэлэнгын райвоенкомат Самданов Иван Самдановичые Шахты һууринай Хадын-промышленна һургуулида һурахыень дуудана. Һуралсал 1950 оной октябриин 15-да эхилхэ юм. Ямар нэгэн һургуули дүүргэһэн тухай үнэмшэлгэ паспорт хоёртой байха».

Түрэһэнэй үнэмшэлгэ соо обогни анханһаа буруугаар бэшээтэй һэн. Һая түрөөд байхадамни, нам тухай үнэмшэлгэ сельсоведһээ абахыень хариин хүндэ эжымни захиһан байгаа ха. Тиигээд лэ тэрэнээ абахадань, тэндэнь «Самданович» гээд обогни бэшээтэй байба.

Повесткэ абаад байхадаа, элдэб һанаа бодолдо эзэлэгдэбэб. Түрэһэн тоонто нютагтаяа золгохо, заятай байха гүб? Минии ябахада, эжы багахан дүү хүбүүн хоёрни хайшан гэжэ байха гээшэб? Эдэ мэтээр яһала маргабашье, һүүлэй һүүлдэ ябахаб, заатагүй ябахаб гэжэ эрид шиидээ һэм.

Үдэшэ боложо байба. Гэнтэ нэгэ хүнэй ханяахань дуулдаба. Эрьелдээд харахадамни, нам тээшэ колхозоймнай түрүүлэгшэ ерэжэ ябаба.

— Сайн байна,— гэжэ би даргаяа мэндэшэлбэб.

— Сайн, сайн,— гэжэ түрүүлэгшэ яралтайгаар харюусаба.

[illegible]артаа саарһа баһаад байхыемни обёороод:

— Энэшни юун бэ? — гэбэ.

Колхозһоо минии ябаха хүсэлэнтэй байһан тухай түрүүлэгшэ баһа мэдэхэ һэн. Зүгөөр намайе табиха дурагүй ха гэжэ би тухайлдаг байгааб.

— Энэ харагты, Даша-Дондок Жалсанович, райвоенкомадһаа повесткэ абааб,— гэжэ мэгдүүгээр дуулгабаб. Түрүүлэгшэ гар сооһоомни саарһа һуга татажа абаад, анхаралтайгаар уншаба.

— Ай-яй-яй! Энэ военкомат юу бэшэнэб даа? Яагаашье һаань, шамайе эндэһээ табихагүйб, Иван,— гэжэ шангарба.— Харин би шамайе жолоошодой курсада Улаан-Үдэ эльгээхэ гэжэ байгаалби,— гээд, голхоронгёор үгэеэ дүүргэбэ.

— Жолоошон болохо дурагүйб,— гэжэ би харюусабаб.

— Тэрэ муухай шахтаар яахашниб даа! — гэжэ түрүүлэгшэ урмаа хухарангяар хэлэбэ.

Үдэшэлэн эжынгээ фермэһээ ерэхэдэ, үнөөхи повесткэеэ харуулбаб. Эжымни Элһэтэ-Хушуун гэжэ газарта һаалишанаар хүдэлдэг һэн. Повесткыемни уншаһаар, тэрэмни гэнтэ нюдөөрөө уһа гүйлгэбэ. Тиигээд:

— Нүүрһэ малтагша болохошни ха юм даа. Эсэгэшни элүүр мэндэ һаа, юун гэхэ байгаа хаб?— гэбэ. Удаань столойнгоо саана һуугаад, анирггүй болошобо.

— Зай, тиигэбэл, ябыш даа, хүбүүмни,— гэжэ одоол хэлэбэ. — Гансаарандашни иимэ повесткэ ерээ гү?

— Тиигэ. Бэшэ ондоо хэншье шахтада хүдэлхэ тухайгаа мэдүүлээгүй ха юм. Бэшэ хүбүүд тэндэ хүдэлхэеэ айна,— гэжэ би ууртайгаар харюусабаб.

Эжынгээ зүбшөөлөө үгэһэндэ би угаа баяртай байгаа һэм. Эдеэлхэеэ һуумсаарнай, газааһаа хүнэй орохонь дуулдаба. Үүдэн нээгдээд, түрүүлэгшэ орожо ерэбэ.

— Сайн байна, Ханда Базаровна,— гэжэ эжыемни мэндэшэлбэ.— Зай, ажалтнай хэр бэ?

— Һуугты, һуугты, Даша-Дондок Жалсанович,— гэжэ эжымни уриба. Түрүүлэгшэ эжыдэмни юун гэжэ хэлэгшэ ааб гэхэ мэтээр би айдаһаа хүрэн бодомжолжо һуубаб.

— Зай, Ханда Базаровна хүбүүнэйнгээ ябахаяа һэдэһэн тухай мэдэнэ ёһотойш? Юун гэхэ байнабши, а? Манай эрхим учетчик ха юм даа. Бэрхэ адуушаншье байгаа. Хүбүүешни жолоошоной курсада эльгээхэ һанаатай һэм, теэд энэ повесткэ абтаба. Энэшни партиин райкомой зохёоһон ябуулга байха. ФЗУ-да һургаха зониие оложо ядахадаа, военкомадые уялгалба бшуу. Зүгөөр хүбүүешни табиха аргамни үгы,— гэжэ түрүүлэгшэ үгынгөө түгэсхэлдэ мэдүүлбэ.

— Даша-Дондок Жалсанович, би өөрынгөө дураар энэ Хадын-промышленна һургуулида ошохоёо һанана ха юмбиб. Намайе хэншье баадхаагүй. Би шахтёр болохоёо һананаб, ойлгосотой гү? Энэ колхозһоо яагаашье һаатнай, ябашахаб,— гэжэ шиидэнгөөр хэлэбэб.

— Зай, тиигээд ябаг лэ даа хүбүүмни,— гэжэ эжымни түрүүлэгшэдэ шиидхэбэриеэ дуулгаба. Эжынгээ иигэжэ хэлэһэндэ би айхабтар баяртай байгаа һэм.

— Ямар нэтэрүү зантай хүбүүн бэ даа,— гэжэ түрүүлэгшэ гайхаһаншье, омогорхоһоншье маягтайгаар хэлээд, гаража ошобо. Нүүрһэ малтагша болоһон хойноо, 1952 ондо, ДОСААФ-ай дэргэдэхи мотоциклистнүүдэй курсада һураа һэм. Тиигээд улаан үнгэ илгаруулдаггүй байһанаа (дальтонизм) эндэ һурахадаа, гэнтэ мэдээ бэлэйб. Тиимэһээ түрүүлэгшын һанаашаар жолоошон яагаашье һаа, боложо шадахагүй байгаа ха юмбиб. Тиихэдэ үшөө нэгэ юумэ гэнтэ ойлгоо һэм. Дайнай хооһон нойтон жэлнүүдтэ бидэ, үхибүүд, уула майлаар улаалзайн тибһэ малтадаг бэлэйбди. Бусад үхибүүдни хормойгоороо дүүрэн тибһэ түүгээд бусаха. Харин би юушье олохогүйб. Арайхан лэ гэжэ таба-зургаан тибһэтэй гэртээ харихаб. Ушарынь гэхэдэ, улаан үнгэтэй һэн хойнонь, улаалзайнуудые олодоггүй байгаа ха юмбиб.

Нүүрһэ малтагшадай ажаһуудаг Шахты гэжэ һуурин эжытэеэ хоюулаа ерээ һэмди. Бидэнэй һуугаад ерэһэн машина столовын ойро зогсоо һэн. Хадын-промышленна һургуулиин хаана байдаг тухай зонһоо асуугаад, үйлсөөр эжытэеэ алхалбабди. Харгыдамнай ушарһан, үзэгдэһэн юумэ бүхэн намайе аргагүй һонирхуулна. Тиимэһээ би гайхаһандаа амаа ангайгаад ябаа һэн хаб даа. Буряад хубсаһа, иишэг үмдэнхэй эжы бидэ хоёрые зон ехэтэ һонирхожо хараа һэн бээз. Нүүрһэ малтагшадай дунда буряадууд тон үсөөн байһан юм.

Эжынгээ хойноһоо дахаад, томо гэрэй богоһо алхажа оробоб. Адли хубсаһатай һурагшад урагша-хойшоо һүндэлнэ. Хэндэ хандаха тухайгаа нэгэ эхэнэрһээ асуухадамнай, нүгөө байшанда орогты гэжэ хэлэбэ. Тэндэ ошоод, директорэй кабинедтэ оробобди. Би директорые гансата танибаб. Энэ хүн бидэнтэй военкомадта уулзахадаа, һургуулидаа уриһан байгаа.

— Зай, ерэбэ гүш? Бэрхэш даа! Сэлэнгын аймагһаа үсөөн хүбүүд ерэнхэй,— гэбэ директор. Удаань эжыһээмни нам тухай һурагшалаад:

— Хүбүүнэйнгээ түлөө һанаагаа бү зобогты. Һайн коллективтэ тэрэтнай абтаба гээшэ. Хараха янзада, бэеэршье яһала томо, шииряг байна. Хүбүүетнай эрхим шахтёр болгохобди. Та гэртээ харигты. Хүбүүнтнай бэшэг бэшэжэ байна ааб даа,— гэбэ.

Директорэй кабинет соо байлсаһан үндэр, бүдүүн бэетэй хүн бүдүүнээр:

— Буряад нютагуудһаа хүбүүд яһала ерээл даа,— гэбэ. Тиигээд эжыдэмни хандажа, гэнтэ сэбэр буряадаар:

— Ямар нютагһаа ерээбта?— гэжэ асууба. Һүүлдэнь мэдэхэдэмни, энэ хүн директорэй орлогшо Семен Дмитриевич Кречетов байба. Удаань тэрэ Поворот һууриндахи СПТУ-гай директорээр хүдэлөө һэн. Тэндэхи зоной хахадынь буряадууд юм. Семен Дмитриевич сэбэр буряадаар зугаалжа, бултые гайхуулдаг һэн. Минии һанахада, энэ хүн буряадууд соо өөдөө болоһон байгаа ха.

Эжытэймни хөөрэлдэжэ дүүргээд, С. Д. Кречетов директортэ хандаба:

— Николай Николаевич, энэ шэнэ бүлэг хүбүүдээ комиссида абаашаһанай һүүлээр банида оруулха, хубсалуулха бэшэ гүбди?

Үйлсэдэ гараад, хахасаха үедөө эжымни хэлэбэ:

— Зай, бишни гэртээ бусахамни. Тоомоо бү таһара, багшанарайнгаа үгэ дуула.

— Эжы, һанаагаа бү зоботы. Би һайнаар һурахаб. Хоёр-гурба хоноод, бэшэг эльгээхэб,— гэжэ би эжынгээ һанаа заһаад: «Колхоздоо һайнаар хүдэлдэг һэмнайб»,—гэбэб.

Эжымни намайгаа бэедээ няажа, таалаһанай удаа аалиханаар шэбшэбэ:

— Бурхан хараха юм бээз даа.

Тиигээд Хяагта руу ошохо машинада һууха һанаатай столово тээшэ гэшхэлээ һэн. Би эжынгээ хойноһоо хаража, удаан зогсобоб. Эжымни үйлсын годируулгада хүрөөд, гэдэргээ эрьежэ хараба. Гараараа «баяртай» гэжэ даллаба. Зүрхэ сэдьхэлни халуун долгинһоо хүлгэжэ, гэнтэ урални шэшэржэ эхилбэ. Нюдэмни гансата уһатаба. Би эжыдээ баһа даллабаб. Энээнэй һүүлдэ эжымни гэрэй саагуур оробо. Тэрэ үедэ би арбан долоотой ябааб. Тэрэ гэһэнһээ хойшо бүхы наһаяа нүүрһэ малтагшын хүдэлмэритэй холбоо бэлэйб.

Хуушан хэлэ бэшэгэй хэшээлнүүд

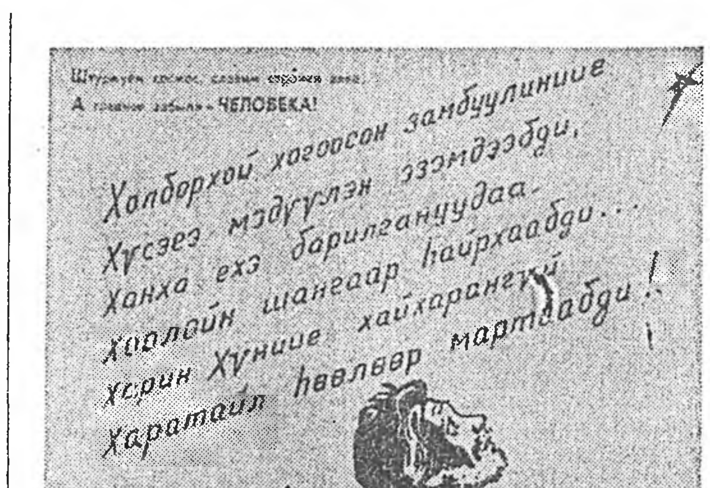
XLII

[illegible]

[illegible] бидэ кичий- ба мүн гэр- монгол-ийар [illegible]

бан асагутугай. Унгшихуй-даган үсүг букүн-и холбон, үйэ болгон унгшитугай. Йагаражу [illegible]

үсүг-йиэн такин, удха-йи-ину ойилгажу угшижу сурубасу зокимой. Монгол-ун хагучи [illegible]

Уран зурагай искусствын аргануудай тоодо плакат ороно. Мүнөө үеын шухала үйлэ хэрэгүүдые хүн зондо ойлгуулгада энэ арга үргэнөөр хэрэглэгдэдэг болонхой. Мирон Лукьяновай плакадуудай выставкэ һаяхан амжалтатайгаар үнгэргэгдэбэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Мирон Лукьяновай бүтээлнүүдэй нэгэн.

ТАСС-ай фотохронико.

ХИЛЫН СААНАҺАА

ТАСС · АПН

ПЕКИН. Хитадта В. И. Ленинэй зохёолнуудай 60 ботиһоо бүридэһэн суглуулбариие хитад хэлэн дээрэ хэблэжэ дүүргэбэ. Энэ суглуулбаринь марксизмын агууехэ теоретигэй зохёолнуудай эгээл дүүрэн суглуулбари болоно гэжэ Хитадай Коммунис партиин ЦК-гай орган «Жэньминь Жибао» газетэ тэмдэглэнэ.

Байгуулагдаһаар 40 жэлэйнгээ ойе тэмдэглэжэ байһан «Жэньминь Чубаньшэ» хэблэлэй хүдэлмэрилэгшэд Ленинэй зохёолнуудай суглуулбариие барлажа, уншагшадта һайн бэлэг хэбэ гэжэ газетэ тоолоно. Марксизм-ленинизмын зохёолнуудые, Мао Цзэдунай сургал бодолнуудые үргэнөөр идхан дэлгэрүүлхэ, Хитадта марксистска һуралсалай хэмжээе дээшэлүүлхэ гээшэ ороной хэблэлэй хэрэгэй мэргэжэлтэдэй болон полиграфическа промышленностиин хүдэлмэрилэгшэдэй шухала зорилго болоно гэжэ хэблэлэй ойн баярта зорюулагдаһан баярай суглаан дээрэ тэмдэглэгдээ һэн.

БРЮССЕЛЬ. Совет экономикые эрид шууд хубилгаха хэрэгтэй, тиигээгүй һаа, СССР-эй экономическа гурим хосорон һалажа болохо. Европын Хамтаралай комиссиин элидхэл соо иимэ тобшолол хэгдэһэн байна.

1985 ондо бэелүүлэгдэжэ эхилһэн түрүүшын реформонууд хангалтагүй байгаа. Дэлгүүрэй арга оньһо байгуулангүйгөөр түбэй газарһаа бэелүүлэгдэдэг хүтэлбэриие һула болгоходо, экономическа холбоо барисаан муудаһан байгаа гэжэ документ соо заагдана. Журамай муудаһанһаа болоожо, үйлэдбэриин эршэ доошолно. Хүн зондо, предприятинуудай тоосоонуудта байһан ехэ хэмжээнэй мүнгэн хадаа саарһан мүнгэнэй үнэ сэнгэй бууралгые һужэрөөнэ. Иимэ эрхэ байдалда экономикые гуримшуулан һайжаруулха, түбэй зургаануудай этигэмжэ түлөөлэлгэнүүдые союзна республиканууд дамжуулхын тула хэмжээнүүдые түргөөр баталха хэрэгтэй.

Экономическа ба политическэ реформонуудые үнгэргэлгэ Советскэ Союзай Конституционно байгууламжые хубилгалгатай холбоотой гэжэ документ соо заагдана. Союзые шэнэдхээд, ниитэ нэгэн зандань үлөөхэ хэрэгтэй гэжэ элидхэлэй авторнууд тоолоно.

ТОКИО. Японой хүн зоной тоо 123 миллион 611 мянга 190 хүн болобо. Мүнөө жэлэй октябриин 1-дэ үнгэргэгдэһэн хүн зоной тоо бүридхэлгын дүнгүүдһээ үндэһэлэн, Киодо Цусин агентство иигэжэ мэдээсэнэ. Токиодо, оршон тойронхи районуудтань хамта дээрээ 11.854.907 хүн ажаһууна гэжэ эндэхи муниципалитет соносхобо.

ЛУАНДА. Октябрьһаа эхилжэ аалма халуунай болодог Анголын арадай республикын ниислэл хотодо хүдэлдэг европынхидта хотын эгээл үндэр байшанда — «Меридиен» гостиницада тодхогдоһон томо ёлко, гадна, ООН-ой байшангай дэргэдэхи элдэб үнгэтэй бишыхан фонаряар шэмэглэг дэһэн пальма Шэнэ жэлэй оршон гараһан тухай һануулдаг юм.

Орон дотор декабриин 24-нэй һүни гол түлэб католическа Рождество тэмдэглэдэг заншалтай. Харин Шэнэ жэлдэ юрын удха шанар олгогдодог. Шэнэ үедэ гүрэнэй эмхи зургаануудта хандаһанай хэрэггүй гэжэ тус республикада үнинэй хүдэлжэ байһан хүнүүд мэдэдэг. Энэ һайндэрэй гаратар үшөө хэдэн үдэрэй үлөөд байхада, городто хүдэлмэри замхадаг, бүхы хүнүүд юумэ хубаарилгын пунктнууд ба валютын магазинуудта зорижо ябаһан шэнгеэр һанагдадаг. Энэ үдэр хүдэлмэрилэгшэд туһатай юумэ хэхэгүй гэжэ мэдэхэ дээрэһээ Ажалай ба социальна хангалгын министерство мүнөө жэлдэ декабриин 24-нэй үдэрые амаралтын гэжэ соносхохо шиидхэбэри абаа юм.

ДУУНУУДАЙ ҮДЭШЭ

Хилгана нютагта һаяхан буряад дуунуудай үдэшэ болобо. Энэ үдэшэ Буряадай гүрэнэй филармониин залуу дуушад: Татьяна Галсанова, Виктор Хубаев, Эльвира Ринчиндоржиева, Баярма Раднаева, Сергей Ламажапов гэгшэд ирагуу һайхан аялгатай буряад арадай болон республикын мэдээжэ композиторнуудай зохёоһон дуунуудые онсо маягтайгаар, гоё һайханаар дуулажа, хүн зонии баясуулһан байна. Баян дээрэ Иван Емельянов наадаа. Хилгана нютагай зоной зүгһөө эдэ залуу дуушадта халуун баярые хүргөөд, ходоодоо аглаг һайхан Буряад нютагаа магтан дуулажа ябахыень хүсэнэб.

В. ГАТАПОВА,
түрэлхи хэлэнэй багша.
Баргажан.

ЗАЛУУШУУЛАЙ ЭДЭБХЕЭР...

Ленинэй орденто Буряадай оперо болон баледэй театрай ордон соо буряад дуунай концерт болобо. Тэрэнние эмхидхэгшэ хадаа залуушуулай ажахын тоосоото «Интер» нэгэдэл болоно.

Агын автономито округой залуу композитор Ольга Сунраповагай, мүн нютагай поэт Рабдан Рабжусвай үгэ дээрэ бэшэһэн дуугаар тэрэ концертын программа эхилээ һэн. Удаань буряад арадай болоод мүнөө үеын манай композиторнуудай дуунуудые олон залуу дуушад гүйсэдхөө.

Эндэ минии хэлэхэ зүйл гэхэдэ, Ольга Сунраповагай зохёоһон дууе концерт хүтэлбэрилэгшэ юундэшьеб Владлен Пантаевай гэжэ хэлэһэн байна.

Ирагуу һайхан аялгатай дуун гээшэ ама дамжан дуулагдаха, улад зоной сэдьхэлдэ абтаха жэшээтэй гээшэ бэзэ. Тиимэһээ дээрэ дурсагдагша концертые шагнаһан нүхэд, тэрэ һайхан дуунай авторые ёһотоор мэдэхэ зэргэтэй гэһэн бодомжоор энэ мэдээсэлээ эльгээбэб.

Р-Х. МИЖИТОВА.

Улаан-Үдэ.

ЦИРКЫН АРТИСТНУУД АЙЛШАЛБА

Зэдын комбинадай соёлой байшан соо һаяхан «Азия» гэжэ шоу-цирк бэлиг шадабарияа харуулба. Тэрэнэй программада клоунууд, нохой, миисгэй, петух бии. Мүн гимнастнууд, жонглёрнууд, його, эльбэ шэди харуулһан бусад номернууд бии. Амарай областиин, Амарай комсомолой лауреат болоһон коллектив юм. Хүтэлбэрилэгшэнь Виктор Штамбрейс.

В. Штамбрейс цирк тухайгаа һониноор хөөрөө. Йог В. Хиль хадааһан, бутарһан шэл дээрэ хэбтээд, дээрэнь гимнаст басаган элдэб упражнени хэхэ юм. Өөрөө В. Штамбрейс канат дээгүүр нэгэ мөөртэй велосипедээр, мүн бусадшье номер харуулаа. Гимнаст, жонглёр басагад Виктория Височина, Татьяна Васильева болон бусад хитад, япон гуримай орёо гимнастика харуулба. Тэрэ үдэр гурба дахин харуулһан наадандань зон олон байгаа. Биледэйнь үнэтэйшье һаа (нэгэ билет 2,50—3 түх.), циркдэ дуратайшуул олон суглараба. Иигэжэ Закаменск хотын хүн зон сүлөө сагаа һонирхолтойгоор үнгэргэбэ.

С. ЦЫБЕНОВ,
хүдөө бэшэгшэ.
Закаменск хото.

АМАН ҮГЫН ЗЭНДЭМЭНИ

Түбэй «Детская литература» гэжэ хэблэл «Буряад арадай үльгэрнүүд» гэжэ ном ерэхэ зундаа хэблэхээр түсэблэнхэй.

Гоё һайхан зурагуудаар шэмэглэгдэнхэй тэрэ ном сооород хэлэн дээрэ оршуулагдаһан буряад арадай хэдэн үе зонуудай нигүүлэсхы сэдьхэлэй һургаал болоһон эрхим һайн, гүн удхата үльгэрнүүд оруулагданхай.

Манай ороной багашуулда зорюулагдаһан «Буряад арадай үльгэрнүүд» 100000 хэһэгээр хэблэгдэхэ юм.

Н. КОСЕНКОВА.

Москва.

ДЭЛХЭЙН ТҮРҮҮ҆ҺУУРИ ЭЗЭЛХЫН ТҮЛӨӨ МҮРЫСӨӨН

БРИЛЛИАНТОВА ШАГНАЛ

ЛИОН. Дэлхэйн чемпион болоһон шатаршанда мүнгэн шагналһаа гадуур Корлофф фирмын дурадхаһан бронзо болон алтаар бүтээһэн, 1018 хара ба сагаан субад шэмэгтэй шагнал барюулагдаха юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Дэлхэйн чемпион Г. Каспаров ба экс-чемпион А. Карпов, фирмын президент господин Пэласье.

АП—ТАСС-ай фото-зураг.

…Я РУШЕВАГАЙ …НДЭР БОДОЛ

…наһанайнгаа дүлэн соо гэнтэ наһа бараһан … Рушевагай зурагай выставкэ Улаан-Үдэдэ… …мжалтатайгаар үнгэржэ байна. Эдир басага… …охёохы зам тухай тодорхойгоор энэ репортаж соо хэлэгдэнэ.

«Оюун бэлиг—бурханһаа» гэһэн арадай үгэ бии гээшэ ааб даа. Хүн бүхэнэй нэгэ юумэндэ эдитэй, бэрхэ байдагые бидэ гайханагүйбди. Харин «арадай гони» гэһэн хүнүүдэй хэһэн, бүтээһэн хүдэлмэрииие, намтарые шэнжэлэн, иран үзэхэдэ, илгарма ондоохон, наранай элшэ досоошни адхан байха. Ородой литературын үндэһэ һуури табигша Александр Сергеевич Пушкинай гайхамшагта зохёолнуудтай танилсаха бүхэндөө шэнэ нюдөөр харахандал болодогбди. Хүн бүхэн Пушкинай агуу зохёолнуудые өөр өөрынхеэрээ ойлгохые оролдодог.

Эгээл тиимэһээ һургуулида һуража эхилһэн сагһаа алдар суугай алтан богоһо алхаһан Надя Рушевагай Пушкинай мүнхэ зохёолнуудта түрүүлжэ хандаһаниинь гайхалгүй юм. Долоотойхон наһандаа басагахан «Хаан Султан тухай домог» гэһэн зохёолойнь удхаар графическа зурагай цикл бүтээһэн юм. Тэрэ сагһаа эхилжэ, олон тоото зурагуудые алдарта поэдэй зохёолнуудһаа удхалан бүтээгээ. Яахадаа Пушкин тэрэнэй сэдьхэл зүрхэндэ аргагүй дүтэ байгаа гээшэб гэһэн асуудал яашьегүй гараадхина.

Жараад гаран оноор газетэ, журналнууд дээрэ суута эдирхэн зурагшын урган бии боложо байһан тухай үргэнөөр бэшэдэг болоод байхадань, эндэ тэндэ гараһан ганса нэгэн зурагтайнь танилсагдадаг байгаа. Тэрэ үеэр Москвагай Пушкинай нэрэмжэтэ музей соо Надя Рушевагай зурагууд дэлгэгдэжэ, нилээдгүй зонииe баясуулһан, үзэгдөөгүй һонирхол татаһан юм.

Июнь һарын зургаан гарагта — поэдэй түрэһэн үдэртэ — выставкын нээгдэһэниень анхармаар. Эдирхэн зурааша «ородой поэзиин гэрэл» гэгдэһэн агуу Пушкинда хэды дуратайгаа зурагуудаараа баталан гэршэлээ бэлэй. Пушкинай ажабайдалые удхалһан цикл тухайнь тогтоё. Нэгэтэйхэн Пушкин эхынгээ альган дээрэ үндэгэшэн, XIX зуун жэл энэл даа гэжэ хараһаншаг. Дүрбэтэйхэн буржагар харахан хүбүүхэн дүү басагантаяа юушьеб буляалдажа, өөрынхиеэ табиха дурагүй хэбэртэй үзэгдэнэ.

Хэдыхэн жэлэй үнгэрхэдэ, ехэжэһэн, бодолдо абтанги Пушкин амандаа ногоо жажалан, Юсуповай гоё һайхан сэсэрлиг тухай сэдьхэн һууна. Жэлнүүдшье һубарижа, лицейдэ ороһон Пушкин мундир үмдэһэн Кюхельбекер, Пущин, Дельвиг нүхэдөөрөө ерээдүйн һайхан саг тухай зугаалан байна. Залуухан поэт хатар наада хэжэ, ниидэн ябаһан шубуундал үзэгдэнэ. Тиигээд Пушкин гуша наһандаа гэртээ олон юумэ үзэжэ, гүйсэд ухаа оронхой, үндэр бодол гүнзэгы философи хоёрой сэдьхэлдэнь ниилэһыень шэг шарайгаарнь таажэ, ойлгожо ядахаар бэшэ.

Гайхалтай даа, оройдоо арбан хоёр наһандаа дабтагдашагүй, өөрын онсо хурса шэнжэтэй, тоб байса зураһан зурагуудаараа алдаршажа эхилһэн басаганай охорхон 17 наһанайнгаа дүлэн соо гэнтэ наһа бараһаниинь харамтай юм. Надя өөрөө 1952 ондо Монголой Улаан-Баатар хотодо түрэһэн. Николай Константинович эсэгэнь — театрай уран зурааша, Наталья Дойдаловна эхэнь — Тувын театрай балетмейстер, Монголдоо тэрэ үедэ хореографи заадаг байһан байна. Басаганай эхэ тува яһанай байжа, Найдан гэжэ анхан нэрлэһэн, тэрэнь тува хэлэн дээрэ «хэтэдээ ажаһууха» гэһэн удхатай.

Богони наһанайнь намтарые иран байхадаа, эхэ, эсэгын үзүүлһэн нүлөө арсажа болохогүй байһан эли ааб даа. Басаган эсэгээ һажаажа, уран гартай, хёрхо нюдэтэй түрөө. Теэд тон үсөөн хүндэ үзэгдэдэг үнэтэй алтандал хоморой бэлигынь үдэр ошохо тума баатарай үндын ургадаггал үнгэ орон һалбаржа, үдэ, далияа ургаһан шубуундал үндэртэ дурлан байгаа бшуу.

Тэрээндэ гүлмэр наһанай туршалгаһаа болбосоронги шатын үедэ шэлжэн оролгын хилэ гэжэ байгаагүй. Нугархай уян гуурһан дороһоонь шэдитэ зурагууд гансата мүндэлэн, дэлбэрэн гарадаг эдитэй, заһалга, дахин зуралга гээшые огтолон мэдэдэггүй, тиигэжэ мартагдашагүй образууд түрэдэг байгаа.

Һургуулиин һурагшын зураһан зурагууд гэжэ хэнэйшье хэлэхээр бэшэ, урдатнай түрэлхи угһаа бэлигэй дээжээр билтарһан олон тосто сюжедүүд дэлгээтэй байха. Ухаан соонь ажаг һэжэггүй мүндэлжэ, саарһан дээрэ гараһан удха түгэлдэр композицинь ямаршье мэргэжэл ехэтэй зурагшын зурагтай жэшээлжэ боломоор байдаг. Ямар ном уншажа, геройнууд тухайнь бодолгото болоноб, ямар юумэндэ сэдьхэлээ хүдэлжэ доһолноб — тэдэ бүгэдэнь зурагай образуудаар хүреэлэгдэжэ, удаан сag соо үнгэрөөгүй байхадаа, саарһан дээрэ дүрэ түхэлээ оложо, тобойн гарадаг байгаал.

Надя Рушевагай зурагуудайнь темэ олон ондоо. Ородой литературын классигууд: Гоголь, Лермонтов, Блок, Есенин болон Булгаковай зохёолнууд хүрэтэр, өөрынь үеын һургуулиин ажабайдал, Артек, Зоя Космодемьянскаягай үхэл, эртын Эллада, арюун Аполлон, Геракл, аха дүү Гриммүүдэй, Андерсенэй, Перрогой үльгэр онтохонуудай удхаар зурагдаһан зурагууд болоно. Эдэ бүгэдэнь 12—14 наһандаа ябахадаа бүтээһэн зурагуудынь болоно.

Лев Толстойн «Война и мир» гэһэн түүхэтэ эпопейн удхаар зураһан зурагуудынь гайхамшаг бүтээлэй тоодо ородог юм. 11 наһатайдаа суута скульптор, график, академик Б. А. Ватагинтай танилсаха, тэрээнһээ үнэтэй һургаал абаха үйлэ хубитай байгаа. Ная наһатай академик бишыхан басаганай бэлигые хэмгүй үндэрөөр сэгнэһэн, ошоторoo гайхамшагта бүтээлнүүдые бүтээхэ байһандань багаханшье һэжэг түрэдэггүй, али болохоор дэмжэдэг һэн. Залуухнаар наһа барахадань, «агууехэ басагаханиимнай хайрагүйгөөр үхэл абаашаба» гэжэ голхорон бэшэһэн байдаг.

Эдэ бүгэдэ тухай тогтоходоо, Надя Рушевагай булаг мэтэ бурьялан гараһан бэлигтэнь һүгэдэн байһанаа мэдүүлнэбди.

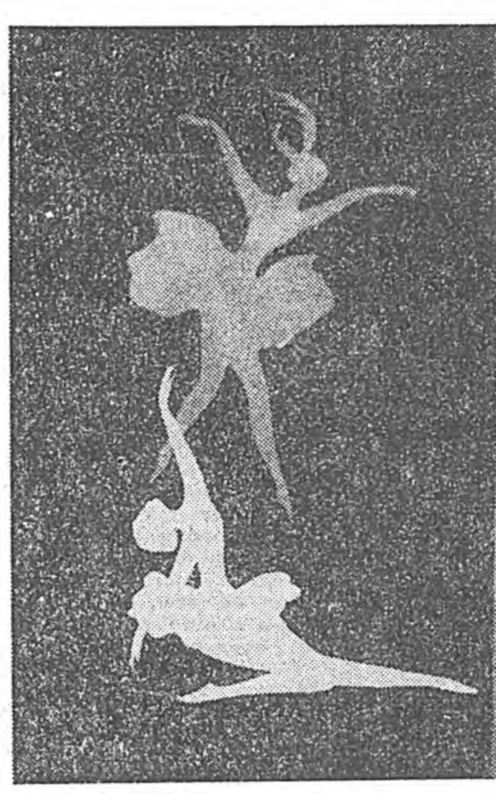
Буряад ороноймнай зон Надя Рушевагай зарим тэды зурагуудтай танилсаха аргатай болоо. Юуб гэхэдэ, Улаан-Үдэ хотын Сампиловай нэрэмжэтэ музей соо зурагуудайнь выставкэ нээгдээ. Теэдшье эдэмнай Москваһаа асарагдаһан бэшэ, Тувын республикада эхынь бэлэг болгон бариһан экспонадууд болоно. Тиимэһээ энэ бэлиг түгэлдэр зураашын зурагуудайнь нэгэ хэһэгтэй танилсаха ушартай болонобди.

Үнэндөө хадаа Надя Рушева богонихон тэды наһан соогоо 10.000 зурагуудые зураһан, тэдэнь Америкэдэ, Японда, Энэдхэгтэ, Италида, ГДР-тэ болон дэлхэйн бэшэ бэшэ ехэ городуудта табигдажа, зонойнь нюдэнэй шэмэг, сэдьхэлэй хужар болон, яһатан бүриин зонииe баясуулһан, гайхуулһан байха.

Надиһаа жаргал тухай һанамжаяа хэлэхыень корреспондентын гүйхада, иигэжэ харюусаһан байдаг: «Аха дүүгэй нүхэсэл».

Иигэжэ харюусаһанииньшье гайхалгүй. Юуб гэхэдэ, хоёр ондоо шуһа холижо гараһан басаган олон тосто зурагууд соогоо арад бүхэнэй һайн һайхан шанар шэнжые магтан харуулхаяа, солгёон гоёор дуулахаяа оролдодог байгаа. Сампиловай нэрэмжэтэ музей соо табиһан зурагуудынь энээниие бүримүһэн гэршэлжэ үгэнэ. 13—14 наһандаа зураһан зурагуудынь олон. Кубын хатар гүйсэдхэгшэдэй хубсаһа хунарынь, хүдэлхэ нугархань Энэдхэгэй, Италиин гү, али Японой эхэнэрнүүдэйхиһээ ташха ондоо ааб даа. Эдэ бүгэдэ эли тодоор харуулагдан үгтэнхэй.

Эхынь шэлэжэ арад зондоо бэлэглэһэн зурагууд һэн хадаа гол түлэб балеринануудай, хүнгэн солбон хатаршадай эндэ олоор табигдаһаниинь гайхалгүй. Хатаршад, хатаршад... Элдэб ушар байдалда харуулагдаһан олон тоото оронуудай хатаршадые зураһан байна. Рушевагай иимэ зурагуудые мүнхэлэн бүтээһэниинь гайхалгүй юм. Юуб гэхэдэ, түрэһэн эхынгээ тайзан дээрэ хатар хэхые олон удаа хараһан, зураг-дүрэнүүдыешье гэр бүлынгөө альбом соо анхарһан байгаа ёһотой.

Харая даа. «Хун шубуута нуур» гэһэн баледэй удхаар хэгдэһэн зураг. Хара даляар дэбин, амидыгаар залгижархихоёо аашалан добтолһон эльбэшэ-дальбашанһаа хун шубуун дальтиран айнхай, бэеэ аршалхаяа оролдон хуранхай. Хүнэй зосоо хаха түрин оромо энээхэн үйлые автор ямар бэрхээр харуулнаб!

Үгышье һаа, мүльһэн дээрэ гүйсэдхэгдэһэн үхибүүдэй баледэй хажуугаар миин гарахын аргагүй. Миисгэйн болон үнэгэнэй һүүлтэй багашуул хүхюу сэнгэлигээр халтиран, үбэлэй улаан наран доро сэнгэнэ. Мүнөө үеын залуушуулай гар, хүлөө арбагануулан, хотилзохо, нахилзаха, дэбхэрхэ, хашхархань хүн бүхэндэ мэдээжэ ааб даа. Энээниие ямар бэрхээр, мартагдашагүйгөөр зурааб! Үгышье һаа, «Тувын ангуушан» гэһэн зураг тухай халта тогтоё. Толгойдоо хитайн жэрбыһэн эбэртэй хүн урагшаа жүдхэн, холо руу хараашалан, солбоноор гэшхэлнэ. Энэ ангуушанай толгойдо — буга унагааха гэһэн хүсэл. Энээниие гансахан ёдойһон эбэрээрнь ойлгожо ядахаар бэшэ.

Замбуулин! Оёоргүй хүхэльбэ тэнгэри өөдэ дали ургаад, ниидэн ябаһан эхэнэрые харанабди. Уданшьегүй ондоо одон дээрэ нохойтоёо буужа, газартай холбоо байгуулжа, хараһан үзэһэнөө тайлбарилан хэлэхэ ёһотой. Үзэгдөө, мэдэгдэгүй, хүнэй хүлэй хүргэгдөөгүй ондоо түби дэлхэй, гайхамаар гоё даа! Хүнэй ухаанай захагүй байһыень бодотоор гэршэлнэ бшуу...

Надя Рушевагай зохёолнууд тухай дэлгэрэнгыгээр тогтобол, дууһашагүй олон удха үзүүртэй байһыень хэлэхэ ёһотойбди. Тиимэһээ бидэ тэрэнэй ажабайдал, зохёохы хүгжэлтэ тухай халта тогтобобди.

Улаан-Үдэ хотодо асарагдаһан зурагуудыень харагшад һонирхохо, хаража үзэхэдөө, өөр өөрынгөө тобшолол хэхэ аабза гэжэ найдагдана. Энээниие выставкэдэ ороһон олон тоото харагшадай орхиһон бэшэг-һанамжанууд элирхэйлэн гэршэлжэ үгэнэ.

Надя Рушевагай зурагуудые харахаяа яараял.

Ц. ДОНДОКОВ.

Монгол туургатан…

баатарлиг үльгэрну…

ШЭЛЭН ГАЛЗ… БААТА…

(Барга буряадай туул…

(Түгэсхэл. Эхинииинь декабриин 26-най, 27-ной номернуудта).

Хүлэг болоһон шарга
　　мориниинь
Хүрьһэтэ дэлхэйе
　　тобшолгоод,
Агта унаган шарга
　　мориниинь
Агаар тэнгэрииe маажаад,
Далан сагаан һомон
Дала мүртэнь сүйжэ,
Дарбагар шара һомон
Далабша жэгүүрынь
　　болоһо,
Дам хара илтэниинь
Дабхараарнь адхан даллажа,
Хүдэр бүдүүн бэедээ
Хүсэ ехэтэйгээ элирүүлжэ,
Хүрин-улаан шарайдаа
Хүнһөө ондоогоо
　　мэдэгдэһэн,
Ехэ эрын байдалтай
Эдирхэг хүн ерэнэ.
Тулгама гаргаһан мангас
Тоһотой тогоогоо орхижо,
Бүдүүн улаан билүүгээ
　　(шиидэм)
Бүгсэ дээрэһээ абажа,
Гүлимаг улаан билүүгээ
Гүя дээрэһээ абажа,
Арбан гурбан толгойгоо
　　хүдэлгэжэ,
Ама хамараа ангалзуулан,
Абарга эрые угтажа,
Алан байлдахаар ерэнэ.
Дала дээрэһээн
Далиоу улаан билүүгээ
　　абажа.
Дабсаг дээрэһээн
Дабхар улаан билүүгээ
　　абажа,
Шэлэн габшага баатарай
　　ураһаа
Шэди үзүүлэн билүүдэнэ.
Гашагдажа байһан дангина
Галзуу Шэлэнээ хараад,
Халуун зүрхэниинь сохилжо,
Хасар уруугаа дуһалуулна.
Бормой дангина хатанай
　　баярлажа байтар,
Боди-Галуу үхинэй
　　хөөрсэдэл,
Тэнгэриин дангина ерэжэ
　　танилсаад,
Тэнхээрүүлжэ хүлеэсыень
　　табижа,
Ганган шарга ошожо,
Газар самарин үүрһэжэ,
Амараг хүниинь хүрэжэ,
Аласхин баярлажа мүргэнэ.
Галзуу Шэлэн баатар
Гажуу мангастай байлдажа,
Гарайнгаа хүсые гаргажа,
Газар дэлхэй доһолгоно.
Мангас хилэнлэн
　　бархиржа,
Мансуурга билүүгээ шэдэнэ,
Мангасай тэрэ билүү
Муу үбдистай ябаһан аал
Гарахадаа, гал улаан
　　болоһо,
Газарай дунда шэтэн улаан
　　болоһо,
Хүрэхэдөө, хүрин-улаан
　　болоһо,
Хүсэтэ баатарые зүһэн
　　ошоно.
Хатан баатар Шэлэн
Хатаганадал энеэжэ,
Хара торгон хадагаар
Хэб гэтэр эбхэжэ,
Шара торгон хадагаар
Шаб гэтэр бахалжа,
Улаан билүүень абаад,
Уһа уруу хаятар,
Боди-Галуу хүүхэн,
Болбосон түрэһэн
Хүсэтэ эсэгээ гаахханжа,
Хүнгэтэ мангасые хаража:
«Манханда урудаг хааг
　　гэжэ
Мангасай газарые хэлэлтэй,
Махнаг эшэтэй хадуур
　　гэжэ
Манай абые хэлэлтэй,
Эрьетэ урудаг эрбэлжэ
　　гэжэ
Эрдэмтэ эсэгые хэлэлтэй,—
　　гэжэ
Эдлэбэр ярипсан зугаасана.
Мансуурга абтажа,
Мангас һандаржа,
Малгайгаа гээжэ,
Машина сухалдад,
Агаар тэнгэридэ гарана,
Ажагай хүгэтэ гэсэгдэнэ.

Алтан дэлхэйгэ…
Агта шаргаһаа…
Шэлэн галзуу…
Шүдөө таһа зу…
Галта оробшо…
Үнэһыень абан…
Галабһаа гараха…
Мүрдэжэ байна…
Үһанда ороходо…
Шэргээжэ абана…
Уулада гарахадань…
Нэхэжэ абана г…
Аргаяа хабиржа,…
Алдангүй намна…
Туужа ябаад,…
Табан жэл бол…
Нэхэжэ ябаһаар…
Найман жэл бо…
Адага хүсэтэ Ш…
Архаг номоёо…
Агзайтар татаж…
Ахидань тулгаж…
Саглайтар дэли…
Сахидань тулга…
Харбажа эльгэ…
Хара мангасай…
Арбан хоёр то…

Айбалхай сээж…
Ашаатай тэмээн…

Арбан тэргын…
Нүхэн гаража,…
Нүжынь урдаһа…
Мангас һандар…
Малгайгаа абаж…

Мэр-мэр энеэж…
Дам хара илтэ…
Дайшан Шэлэн…

Мангас доошоо…
Муу амяа гоёо…
«Амин голыемн…
Алибаа зааһан…

Амитан бүхэни…
　　хорлохо…
Арга гаргана,…
Баатар Шэлэн…
Барас мэтэ хүн…
«Аюулай хүрэн…
　　арил…
Алтан дэлхэйдэ…
Амидарһанай…
Арзагар шамай а…

Амар һайхан ам…

Далан бугын хү…
Дам хара илтэ…

Гэдэһэнийнь та…
Могой болобо…
Гэзэгэнь таһаба…
Хорхой болобо…
Шуһанайнь дү…
Хамхуул занга…
Сээжэ гүүдэнь…
Шоно нохой ү…

IX.

Арзагар хара…

Агаар тэнгэри…
Арбан хоног бо…
Алтан дэлхэйе…

Хан далай хара…

Хамаг амитан…

Хада уула сүү…
Хангай дэлхэй…

Борэнхой манга…

Бормой дангин…

Боди-Галуу ххү…

Бодоһон зориг…

Сэсэгтэ талада…
Сэнгэн найр хэ…
Түрэһэн нютаг…
Түгөөгүй хүрм…
Габьяа ехэтэй…

Галай онгон бо…
Эмээл тохожо…
Эгүүргэд тэрэ…

Табан хушуун…
Тала дайдын…
Тансаг жаргал…
Тайбан найһан…

КАСПАРОВ—КАРПОВ

Гайхамшагта шатаршад Каспаров—Карпов гэгшэдэй наададанай хоёрдохи хубинь Франциин Лион хотодо дүүрэхэ дүтэлбэ.

22-дохи партидаа Гарри Каспаров тэнсэжэ, 12 очко абаад, шатараар дэлхэйн чемпионой нэрэ зэргые дахин өөртөө үлөөбэ ха юм. Мүнөө бидэ Лион хотодо наадаһан зарим партинуудыень шэнжэлэн хаража, тэмсэлэй ямараар үнгэрһэн тухай уншагшадтаа һануулха хүсэлтэйбди.

15-дахи партида Анатолий Карпов илалта туйлаха арга боломжотой байбашье, тэрэнээ гүйсэд хэрэглэжэ шадаагүй һэн. Тэрэ парти тэнсэлгээр дүүрээ. Харин 16-дахи партияа наадахадаа, Карпов эдэбхи эрмэлзэл харуулхые оролдоогүй, хэрэм хамгаалга хэрэглэхые хүсэбэ. Эндэ Г. Каспаров бүхы арга боломжоёо хэрэглэн, зоатагүй шүүхэ зорилго урдаа табиһан байка.

Гансал хоёрдохиёо хойшолуулагдаһан партияа үргэлжэлүүлхэдээ, аяар 102-дохи ябадалдаа дэлхэйн чемпион шүүжэ, урагшаа гараба.

17-дохи партидаа Г. Каспаровай тэнсэлгэһээ арсахагүй гэһэн бодолтойгоор наадахадань, тэрэнииень ойлгоһон дэлхэйн экс-чемпион аргагүй гоёор, эдэбхитэйгээр добтолгонуудые хэжэ, нүгөөдэһөө шүүбэ. Шатарай мэргэжэлтэдэй тэмдэглэһэнэй ёһоор энэ партида Карпов тон нарин бодолтойгоор ябадалнуудые хэһэнэйнгээ ашаар дэлхэйн чемпиониие илаба.

18-дахи наадандаа Гарри Каспаров Анатолий Карповай гэртээ бэлдэһэн ябадалнуудайнь алдууе таан оложо шадаа. Тиигэжэ нааданай тоо 9,5:8,5 болобо. 19-дэхи наадан тэнсэлгээр дүүрээ. 20-дохи партидаа дэлхэйн чемпион Гарри Каспаров мориёо добтолгодо оруулжа, хүбүүнэй түлөө үгөөд, гоёор илалта туйлаа һэн.

Харин 21-дэхи, 22-дохи партинууд тэнсэлгээр дүүрэхэдэнь нааданай тоо 12:10 болоһо, дэлхэйн чемпион Гарри Каспаров нэрэ зэргээ өөртөө үлөөбэ гээшэ. Зүгөөр нааданиинь 12,5:10,5 гү, али 12:12 болотор үргэлжэлхэ байна.

Э. ХАЛУДОРОВ,
шатарай спортын мастерта кандидат.

«ПРАВДА БУРЯТИИ»
мүнөөдэрэй номерто

«Гүрэнэй хүтэлбэрие нарижуулгаһаа уламжалан СССР-эй Конституцида (Үндэһэн Хуулида) нэмэлтэнүүд болон хубилалтануудые оруулха тухай» Совет Социалис Республикануудай Союзай Хуули газетын мүнөөдэрэй номерой нэгэдэхи хуудаһанай нээлтэ дээрэ тунхаглагдаба.

Редакт…
Ц. Б. ЦЫРЕНД…

Кино, театрнуудта

ТЕАТР ОПЕРЫ И БАЛЕТА
ГАЯНЭ — в 19.
«ДРУЖБА»
ТАИНСТВЕННЫЙ ОСТРОВ — в 10, ПРИКАЗ 027 — в 12, 16, В ПОЛОСЕ ПРИБОЯ — в 14, 18.
«ПРОГРЕСС»
Красный зал — МАРИЯ МАГДАЛИНА — в 10, 11-50, 13-30, 15-10, 16-50, 18-30 20-20.
Зеленый зал —КЛЕЩ (2 серии) —в 10, 12-30, 15-10, 17-40, 20-10.
«РОДИНА»
ЗАКОЛДОВАННЫЙ МАЛЬЧИК — в 10, 16-40, ПОСЛЕДНИЙ ЗОВ ЛЮБВИ (2 ерии) — в 11-20, 14, 18-10, 20-50.
«ОКТЯБРЬ»
МУЛЬТФИЛЬМЫ
МАРИЯ МАГДАЛИ…
18-20, ДРУГ БЕДН…
13-30, 16, 20.
«БАЙКАЛ»
ЛЮБИМЫЙ РАДЖ…
— в 18, 20-30.
«ВОСТОК»
ЮНГА СО ШХУНЫ…
— в 14-30, МИСТЕ…
серии) — в 17, 2…
ДК «ТЕКСТИЛЬЩИ…
ИНТЕРДЕВОЧКА (…
в 18, 20-30.

НАШ АДРЕС:
670000, УЛАН-УДЭ
ул. Каландаришвили, 23

Телефоны редакции: редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора —2-68-08, зам. редактора —2-62-62, отв секретарь —2-50-52, секретариат —2-66-76; отделы: партийной жизни и пропаганды —2-60-91, 2-56-23, промышленности и строительства — 2-61-35, агропромышленный —2-64-36, 2-63-86; советского строительства и быта —2-69-58; культуры и школ —2-60-21. 2-57-63; информации —2-34-05; переводов —2-54-93; писем и сельнкоров —2-67-81; корректорская—2-33-61; выпускающие—2-35-95; собственные корреспонденты: п. Баргузин —91-1-44, г. Северобайкальск —35-73, п. Хоринск—55-6-90, г. Закаменск—31-61, п. Кырен—91-9-79, п. Агинское —3-40-69. Директор издательства —2-37-32, бухгалтерия — 2-33-77, вахта —2-56-62.

Газета выходит 300 раз в год. Объем 2 п. л. Индекс подписки газеты 50901.

Газета отпечатана республиканской типографией Госкомиздата Бурятской ССР Директор 2-40-45

Заказ № 298.